

„Vegyük csak számba októberi ünnepeinket! Október elseje: aratási hálaadó ünnep. Október 6-án az 1848–49-es szabadságharc hőseire, vértanúira, főleg a tizenhárom aradi vértanúra emlékezünk. (...) Október 23-án, az ötvenedik

évforduló alkalmából az 1956-os forradalom kitörésére emlékezünk. (...)

És végezetül nem hagyhatjuk ki e hónap utolsó napját, október 31-ét, amikor a reformációt ünnepeljük. A protestantizmus születésnapját, melyen egy törté-

nelmi, teológiai momentumot idézünk fel, s amely már rég túlnőtt a felekezeti határok valamikor áthatolhatatlannak vélt ólomfalain, és igazi keresztény közkinccsé vált.”

► Égtájéoló – 3. oldal

Országos reformációi istentisztelet lesz

a debreceni református Nagytemplomban október 29-én 17 órakor.

Igét hirdet dr. Fabiny Tamás evangélikus püspök; az úrvacsorai liturgiát dr. Bölskei Gusztáv református püspök, a zsinat lelkesítő elnöke vezeti. A liturgiában a protestáns egyházak püspökei és vezető lelkipásztorai vesznek részt. Minden kedves testvérünket szeretettel hívjuk és várjuk az ünnepi istentiszteletre.

**OKTÓBER
A REFORMÁCIÓ
HÓNAPJA**

<http://oikumene.meot.hu/>
www.reformatus.hu www.methodista.hu
www.lutheran.hu www.baptist.hu

Magyarországi Evangélikus Egyházak Ökumenikus Tanácsa
Magyarországi Református Egyház
Magyarországi Metodista Egyház
Magyarországi Evangélikus Baptista Egyház

REFORMATUSOK LAPJA Confessio Békehimék Evangelikus Élet Metodista híriV civilnao E ECHOI PROHLE Magyar Nemzet HetiVálasz

A reformáció emlékezete Eric Till Luther-filmjében

1956 emlékezete Budapesten 2006. október 23-án

Október hava: forradalom és reformáció

Jó dolog októberben magyar protestánsnak lenni, mert ilyenkor két különleges ünnepünk is van. Az egyik markánsan politikai, közéleti esemény, a másik pedig elsősorban hitéletünk részét képezi, ám a föld és a menny összeér. A reformáció ugyan radikális megtérési mozgalomként indult, ám hamar megváltoztatta a korabeli Európa szellemi és politikai arculatát is. Nemcsak az egyház újult meg, de gazdagodott az egyetemes kultúra, tisztult a közélet, és igazságosabb lett a társadalom is. Hiszem, hogy a reformáció mai közéletünkkel kapcsolatosan is eligazít.

Ugyanígy elmondható, hogy az 1956-os forradalomnak nemcsak politikai, hanem szellemi, sőt lelki mozgatórugói is voltak. Szerkesztő-riporterként hatrészes sorozatot készítettem, amelyet A forradalom hite címmel hetekben sugároz a Duna Televízió. Az interjúkban nemcsak arra a kérdésre keresek választ, hogy miként vettek részt keresztény emberek és általában az egyházak a forradalomban, hanem arra is, hogy a változások miként hatottak az ő hitéletükre. Egy közéleti eseménynek is vannak tehát lelki dimenziói.

Talán nincs is olyan messze egymástól a két ünnep, és most nem a nyolc nap távolságra gondolok. Személyes hangon írok. Az Evangélikus Élet október 31. igéjét elemző cikket vár tőlem. Sajátos helyzet: a forradalom és szabadságharc ünnepén kell megfogalmaznom reformációi gondolatokat. A kijelölt igazságszót első verse így hangzik: „Krisztus szabadságra szabadított meg minket...” (Gal 5,1)

Fejemben máris kezd összeállni a cikk. Kis cédlaplókra több idézetet is kiírtam már. Biztosan találó lesz, gondolom, Szókratészre hivatkozni, aki így vall: „A szabadság az a gyönyörű és dicsőséges dolog, amely jó az egyének és az államnak egyaránt.” Majd eszembe jut egy nálunk sajnálatosan alig ismert orosz vallásfilozófus, Bergyajev, aki a szabadságot helyezi rendszerének középpontjába. Kristálytisza érvekkel fejti ki, hogy a szabadság gondolata Krisztushoz vezet, hiszen ő mindvégig teljesen szabad tudott maradni. Céljaimem szerepel még Paul Tillich egy gondolata, amely szerint az ember azért ember, mert szabadsága van, és Karl Barth zseniális megfogalmazása, amelyben megkülönbözteti a valamitől való szabadságot a valamire vezető szabadságtól. És persze megkerülhetetlen Luther A keresztény ember szabadsága című alapvető irata, amely szerint hitben mindenkitől szabadok vagyunk, és senkinek sem vagyunk alávetve, szeretetben viszont szolgák vagyunk, mindenkinek alávetve.

Félbehagyom a cikket. Gyönyörű őszi nap van, így feleségemmel elhatározzuk, hogy a gyerekeket elvisszük a forradalom emlékhelyeire. Majd estefelé befejezem az írást, mondom, és rákattintok a számítógép „mentés” funkciójára.

A Corvin közben nagy a tömeg, babakocsival nem jutunk el a „pesti srác” kis szobrához, amit úgy szeretünk volna újra megmutatni gyermekeinknek. A két nagy már igen érdeklődve hallgatja elbeszélésünket a diákok felvételéről, a rádió ostromáról. Megborzonganak, amikor a Parlament előtti sortűz részleteit meséljük nekik. Ám a Kossuth tér körbe van zárva, oda nem mehetünk, így a Deák tér felé vesszük az irányt.

A templom mögött tank, páncélcso és egy korabeli Csepel teherautó. Egyikre is, másikkra is felkapaszkodnak, zászlót lengetnek, mosolyognak. Rengeteg ismerőssel találkozunk, vidáman beszélgetünk egymással. Igen, ilyen az igazi ünnep, nyugtázom magamban. Aztán az Andrássy út felől váratlanul dörrének hangját hallani. A szél könnygáz fúllasztó szagát hozza felénk...

Feleségemet és a három gyereket sürgősen hazakiülöm, magam ott maradok. Szívem szerint is részt veszek a megemlékezésen, de azzal is áltatom magam, hogy élményanyagot gyűjtök a cikkhez, hiszen este le kell adnom a kéziratot. Az Astoriánál teljes békében és emelkedett hangulatban zajlik az ünnepi megemlékezés. Újabb adalék a szabadságról megkezdett íráshoz: „Az igazság szabadít meg” – olvasható a nap egyik központi gondolata egy hatalmas kivetítőn. Nagy műveltségű barátom a minap felháborodott ezen a címen, hiszen őt az „Arbeit macht frei” jelszóra emlékeztette, jóllehet ez az idézet János evangéliumból való. Itt már mindent ki lehet forgatni? Gyűlöletbeszédnek lehet érteni a legnépszerűbb szavakat is?

A tömegben csupa jó arcú ember. Sokak nyakában kisgyermek, az idősek botjukra támaszkodnak. Hírek érkeznek arról, hogy egy valóban radikális tömeget a rendőrség mintegy rá akar tolni a békecsúszókra. A beszédek alatt egyre közelebből hallani a morajlást. Hamarosan lövések dördülnek: a rendőrök gumilövedékekkel felemlítik meg a tömeget, veszélyeztetve sokak testi épségét. Szíriának vijjogása hallatszik, majd ismét a könnygáz bűze jár át mindent. Menekül, aki merre lát. Kardlapozó lovas rendőrök sodornak el ártatlan járókelőket. Utóbb a televízióban látom, amint gumibottal vernek egy nőt, majd lesújtanak a segítségére igyekvő idősebb úrra is.

Döbbenet halljuk, hogy a Deák téri templom mögötti tankot, amelyen az imént még gyermekeink lovagoltak, a tüntetők egyszerűen elindították. Ezt nem hiszem el! Ezek üzembépes, indulásra kész járművek voltak?! Talán provokációnak szánták? Csak így tudom érteni azt is, hogy a tere tervezett díszburkolat – amely persze nem készült el az ünnepre – kövei raklapokon állnak, bárki számára hozzáférhetőek. Mintha felkínálták volna ezeket a tüntetőknek, hadd legyen minél nagyobb a zárzavar. Itt már nyoma sincs ünnepnek. Itt vizágyuk vannak és rohamosztagok. Füstöl a Deák téri templom, mivel egy könnygázlövedék megakadt a homlokzatán. A mellette álló evangélikus gimnázium riasztója egyfolytában vijjog. Másnap nem is lesz ott tanítás. Teljes a zárzavar, feje tetejére állt a világ. A kiskörű kardlapozó lovas rendőröknek is képtelenebb az a jelenet, ahogy – este látom a televízióban – a miniszterelnök teátrálisan térdel az új 1956-os emlékmű előtt. Willy Brandt német kancellár jeruzsálemi és II. János Pál pápa auschwitzi, valóban megrendült térdeplését idézi fel ez a mozdulat, ám itt – a sebtében lebonyolított ünnepségen – nem hiteles ez a gesztus.

Zaklatott lélekkel, nagy kerülőkkel jutok csak haza. Aggódo családtagaimat alig tudom megnyugtatni. Szavakat nehezen találva beszéljük meg a történeteket. Próbáljuk megmagyarázni a gyerekeknek, miért is nem tudott méltóképpen ünnepelni az ország. Aztán íróasztalomhoz ülök, hiszen meg kell írnom a cikket.

Hol is hagytam abba?... Ahogyan október 23-nak, a forradalom ünnepének lelki dimenziói is vannak, úgy lehet október 31-nek társadalmi üzenete is. A reformáció tanítása a hitbéli szabadság mellett a közéleti, a gyülekezési és a szabad véleménynyilvánítás szabadsága mellett is szót emel. Ennek jegyében fájjalom, hogy megfosztattunk ünnepünktől, és tiltakozom az erőszak és a brutalitás ellen.

Bibliámban újra fellapozom reformáció napja igéjének elejét, a Galata 5,1-et: „Krisztus szabadságra szabadított meg minket, álljatok meg tehát szilárdan, és ne engedjétek magatokat újra a szolgaság igájába fogni.”

■ FABINY TAMÁS

LVSZ-elnök Budapesten

► Lapzártánk után várják Budapestre Mark S. Hanson püspököt, a Lutheránus Világszövetség (LVSZ) elnökét. A világ evangélikusságának legmagasabb rangú tisztségviselője október 26-a és 29-e között tartózkodik Magyarországon.

Földünk legnagyobb protestáns felekezetének a világszervezetéhez ma 78 országban 140 tagegyház tartozik, amelyek összesen mintegy 66,2 millió – a reformáció lutheri ágát követő – keresztényt képviselnek.

A 1946-ban született Mark S. Hansont 1995-ben választották püspökké, az Amerikai Evangélikus-Lutheránus Egyház (ELCA) elnök-püspöki pozícióját pedig 2001 augusztusa óta tölti be. 2003 júliusában, a világszervezetnek a kanadai Winnipegben tartott, tizedik nagygyűlésén választották meg az LVSZ élére.

Amint azt Szirmai Zoltánné külügyi osztályvezetőtől, Hanson püspök programjának összeállítójától lapunk megtudta, az egyházvezető mindenekelőtt találkozni fog a Magyarországi Evangélikus Egyház vezetőivel, megismerkedik – egyebek mellett – egyházunk oktatási és diakóniai szolgálatával. Részt vesz és köszöntőt mond Pröhle Gergely új országos felügyelő beiktatásán, továbbá ellátogat a nyugati (dunántúli) püspöki székhelyre, Győrbe. Itt-tartózkodása során Hanson püspök szószéki szolgálatot is vállalt Pilisén.

■ K. D.

Ünnepélyes zsinatzáró – ’56-os emlékezéssel

► Egyházunk nyolcadik zsinata a múlt hét végén tartotta záró ülészakát a Budapest-Fasori Evangélikus Gimnázium dísztermében. Pénteken munkaiülés zajlott, szombaton pedig a ciklus összefoglalása és záró istentisztelet tett pontot a hatéves munka végére.

A szolidaritási alapról szóló törvényjavaslat általános vitáját az előterjesztő, ifj. Zászkaliczky Pál bevezetője indította. A tavaszi ülészakon eldöntött elvek szerint megfogalmazott javaslat lehetőséget ad arra, hogy az alap tagjai járulékfizetés ellenében nyugdíjkiegészítésben, özevgyi nyugdíjkiegészítésben, árvaellátásban, betegségi ellátásban, gyermekáldás idején igénybe vehető ellátásban, illetve több más szociális ellátásban részesüljenek. A járulékok a lelkes és a munkálátó – például az egyházközösség – egyenlő arányban fizeti és az országos egyház garanciája biztosítja. Az alap az országos iroda keretei között működne. A javaslat a novemberben felálló új zsinat elé kerül további megvitatásra.

► Folytatás a 3. oldalon

„...a háznál nagyobb tisztessége van a ház építőjének.”
(Zsid 3,3b)

MEGHÍVÓ

A Magyarországi Evangélikus Egyház tisztelettel és szeretettel hív mindenkit

PRÖHLE GERGELY
megválasztott országos felügyelő beiktatására,

amelyre október 27-én, pénteken 16 órakor a Budapest-Deák téri evangélikus templomban ünnepi istentisztelet keretében kerül sor.

Az iktatás szolgálatát elnöktársa, **Ittész János** elnök-püspök végzi.

(Egyházunk világi vezetője az istentisztelethez kapcsolódóan tartja meg székfoglalóját.)

É L Ő V Í Z

Gondolatok a temetőben

Leszáll az alkony, de ezen a napon nem borul sötétebe a temető: gyertyák ezrei gyúlnak ki a sírokon. Ott állók a sajátos hangulatban. Ilyenkor fokozottan „él” a temető. Szorgos kezek rendezik a sírcsokrokat, eltakarítják a száraz koszorúkat. Tele a temető nemcsak a sírban nyugvókkal, hanem az élőkkel is.

Eszembe jut egy mondat, amelyet nemrég hallottam: a temető a szeretet helye. Talán ezt látszik igazolni ez a nap is. Mindenkinek van halottja. És a szeretet, az emlékek hozzák ki a családot, a barátokat a sírokhoz.

Persze ennek a mondatnak van egy fanyar mellékzöngéje. Sajnos igaz, a szeretet itt nyilvánul meg – de vajon *amíg él*, addig is szerettük-e az illetőt? Úgy is mondhatnám, halottnak virágot vinni szép – de mennyivel több és nehezebb szeretni valakit, *amíg él*, *amíg közöttünk van*, *amíg várja, hogy jó szót kapjon*, vagy talán csak azt, hogy észrevegyük! Lehet, hogy csak egy mosolyt, egy simogatást vár, vagy egy levelet, egy telefont, egy látogatást. Vagy három percet, *amíg meghallgatom a panaszt* vagy az örömet az utcasarkon.

Elnézem a nyüzsgő embereket a sírok között. Szemem belemélyed a szelíden pislogó gyertyafénybe. A *Niceai hitvallás* sorai jutnak eszembe: „...várom a halottak feltámadását...” És arra gondolok, több lenne azt vallani: *a temető a várakozás helye.*

Hadd írjak erről pár gondolatot. Az *Apostoli hitvallásban* azt mondjuk: „...hiszem a test feltámadását...” De sokkal erősebb így: „...várom a halottak feltámadását...” A várás több, mint a hit. Miért? Mert ebben feszültség van, alázat van. Bizalom és aktivitás van benne. És a várakozásban öröm van.

Feszültség. Itt, a sírok között érezni, hogy kiáltó ellentét van a sír és feltámadás között. Minden sír cáfolni látszik, hogy várom, hogy érdemes várnom a halottak feltámadását.

Várom. Ahhoz, hogy várjak, alázat kell. Ki iránt? Jézus szava iránt. Mint mondott ő? „*Én vagyok a feltámadás és az élet, aki hisz énbennem, ha meghal is, él...*” (Jn 11,25) *Itt kerül szembe a szem látása és a boldogító, alázatos hit ereje.*

Bizalom. Hívó asszony beszélt arról: tudom, hogy van örök élet. Bár semmi garanciám nincs, Jézus szava nekem elég. A szenvedő Jób mondja: „...tudom, hogy az én megváltóm él, és utójára az én porom felett megáll.” (19,25)

Aktivitás. Várni annyit jelent, mint *készülni*. Várni sokan nem szeretnek. Pedig aki nem vár semmit, annak már üres a szíve. Már céltalan az élete.

Öröm. Lehet-e valaminek örülni a temetőben? Hiszen ott minden az elmúltást hirdeti. Aki azonban Jézus szavára épít, az a sírok között is örömmel gondol arra, hogy *nem a halálé az utolsó szó...*

■ GÁNC S ALADÁR

SEMPER REFORMANDA

„Az igazi Krisztus-hit pedig páratlan kincs, mert magában hordozza a teljes üdvösséget, és megőriz minden rossztól, ahogyan Mk 16,16-ban mondja: »Aki hisz és megkeresztelkedik, üdvözül, aki nem hisz, elkárhozik.«”

► Luther Márton: Értekezés a keresztyén ember szabadságáról (Pröhle Károly fordítása)

LAPUNK
A VILÁGHÁLÓN:
WWW.EVELET.HU

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁN 20. VASÁRNAP – 1MÓZ 8,18–22

Ítélet után – ítélet előtt

Az első világitélet után Nőé áldozata azt fejezte ki, hogy az ember és a világ nem maradhat tartósan életben az Istennel való kiengesztelődés nélkül. Ez olyan egyetemes jellegű igazság, amely nemcsak az örvényvíz utáni emberiségre érvényes, hanem fokozottan érvényes a mi nemzedékünk számára is. A Szentírás igazságaira általánosan érvényes szabály, hogy a történelmi idő előrehaladásával nem avulnak el, nem veszítik érvényüket, hanem ellenkezőleg: még inkább aktuálisabbá válnak.

Így van ez Isten és ember megbékélésével is. A napjainkban épülő globális világtársadalom egyre agresszívvá válnak a kiengesztelésre. Nem hajlandó a földet Isten teremttségének elismerni, hanem a természet és az élet rendjének önkényes átalakítására törekszik. A neoliberalizmus az ösztönöket, kívánságokat tekinteti a cselekvés mértékének, és amikor aggasztóan fogy a termőföld, a víz, az erdő, elapadnak az energiaforrások, meghirdeti egy korlátos rendszerben a korlátlan növekedés rendjét. Mindez szemmel látható módon kezelhetetlen gazdasági, ökológiai, társadalmi és erkölcsi válsághoz vezet.

Az Istennel való megbékélés, kiengesztelődés hiányának tünetei nem csupán a lélekben jelentkeznek, hanem teljesen szétrombolják a teremttségnek

azt a rendjét, amely a földet alkalmassá teszi az életre. Noha Isten már akkor tudta, hogy Nőé jó szándékú törekvése, áldozata ezt nem képes létrehozni, mégis megígérte, hogy a földet az emberi bűn és gonoszság ellenére is megőrizi az élet színterének. Annak ellenére, hogy az ember szívének szándéka gonosz az ifjúságától fogva, Isten fenn fogja tartani a teremttségnek azt a rendjét, mely az élet feltételeit biztosítja.

Az ember természetén nem változtat sem az ítélet, sem Nőé áldozata. Isten változtatott velünk kapcsolatos eljárásán merő kegyelemből, jóindulatból. A megromlott emberiség számára bevezette a bűnök elnézésének, hosszan tűrésének korszakát a megváltó Jézus Krisztus eljöveteleig. Pál apostol azért hirdette az Areopágoszon, hogy „*a tudatlanság időszakait ugyan elnézte Isten, de most azt hirdeti az embereknek, hogy mindenki mindeniütt térjen meg*” (ApCsel 17,30).

Ebben az értelemben ír az apostol a *Római levélben* Isten elnézésének és türelmének gazdagságáról. Isten türelmének és a bűnök elnézésének korszakát még megtoldotta a kegyelem idejével, amelyben mi is élünk, s amely pünkösdtől Jézus Krisztus értünk való visszajöveteléig tart. Ebben az időszakban bárki elfogadhatja a Krisztus által ajándékozott, örökre szóló megmentést, az Istennel való végső és örök megbékélést,

kiengesztelődést. Noha a Krisztust elvető világra a kegyelmi korszak lejártá után súlyos ítélet vár, a nagy nyomorúság korszaka, Isten még akkor is tartani fogja magát a Nőével kötött szövetséghez. Ezt jelzi a *Jelenések könyvének* 4. részében, hogy az ítéletre készülő Isten trónja fölött ott a szívárvány. Noha az ítélet nagyon komoly lesz, a teremttség rendje megmarad.

A Nőé-féle szövetség tehát csak halasztja és csillapítja az ítéletet, de végleg el nem hártja, és sem az emberi természetén, sem a világ állapotán alapvetően nem változtat. Ezért csak ideiglenes, ideig való rendet ad a világnak. Isten azért vezette be a bűnök elnézésének korszakát, hogy a világot fenntartsa Krisztus számára, a megváltás számára.

Mivel mi már a kegyelmi korszakban élünk, Jézus Krisztus eljövetele után, nekünk több és nagyobb ígéretünk van, mint Nőének, és Isten számunkra sokkal többre gondoskodott, sokkal többet nyújtott. Jézus Krisztus kereszthalála nem halasztja, hanem örökre leveszi rólunk az ítéletet. Saját szavai szerint: aki hisz benne, az nem megy ítéletre, hanem már átment az örök életre.

Jézus Krisztus halála és feltámadása elváltoztatja természetünket: halálában meghal bűnnel fertőzött természetünk, feltámadásában Isten nekünk tulajdonítja az ő igazságát. Léteünk elváltozása Jé-

A VASÁRNAP IGÉJE

zus Krisztus értünk való visszajövetelekor fejeződik be, amikor megtörténik testünk elváltozása/feltámadása is. Jézus Krisztus az ő halála által visszaváltoztatja az embert imádóul a mennyei Atya számára, és a földet az ember számára. Visszajövetele után „*nyomon követi a szántó az aratót... Must csorog a hegyekről*” az uralmának áldásáról szóló messiási üdvprofécia szerint (Am 9,13). Ez mérhetetlenül több, mint a Nőének szóló ígéret.

A Nőé-féle szövetséget Isten az első világitélet után hozta létre, az örvényvíz után vezette be a bűnök elnézésének korszakát. A kegyelmi korszakot és a kegyelem szövetségét azonban még a következő világitélet előtt léptette életbe, mert szívének szándéka nem az ítélet, hanem a kegyelem. Nem második világitéletet akar, hanem az ember és a föld örökre szóló megmentését. Ezért akik hisznek Jézus Krisztusban, azok számára nem lesz „világvége”. Ezért nekünk nem kell „világvége-hangulatban” élnünk, hanem – Isten szándéka szerint – a megmentő Jézus Krisztus értünk való visszajövetelét várjuk.

■ VÁNDOR JÓZSEF

Imádkozunk! Örök Isten! Hálát adunk, hogy még tart a kegyelmi idő. Kérünk, erősítsd meg akaratomkat, hogy felkészülve várjuk Jézus visszajövetelét. Ámen.

Oratio œcumenica

[Lelkés:] Kegyelmes Istenünk, aki ígéreted szerint fenntartod ezt a világot és benne a mi életünket, hallgasd meg könyörgésünket.

[Lektor:] Könyörgünk teremtett világodért, amelynek megszabtad rendjét, hogy hideg és meleg, nyár és tél, nappal és éjszaka harmóniájában otthonunkká legyen. Bocsásd meg nekünk, hogy a tőled kapott kincsekkel és renddel nem tudunk felelősen élni. Ébreszd fel bennünk a megajándékozottság örömet, és add, hogy tetszésed szerint tudjunk élni tőled kapott otthonunkban. És ha nem tudunk, te őrizd meg romboló szándékainktól a jövő nemzedékek számára is ezt a világot. Jézus Krisztusért kérünk...

[Gyülekezet:] Urunk, hallgasd meg minket!
[Lektor:] Könyörgünk országunkért, mindazokért, akik ebben a hazában élnek. Te segíts, hogy a közöttünk feszülő ellentétek ne bénítsanak meg a jó cselek-

vésében. Könyörgünk tisztaságért, őszinteségért, felelős döntésekért a közéletben. Jézus Krisztusért kérünk...

[Gyülekezet:] Urunk, hallgasd meg minket!
[Lektor:] Könyörgünk egyházunkért, gyülekezetünkért és mindazokért, akiket egyházadban bármilyen szolgálatra hívtál el. Te egyházadat a föld sőjájul, hegyen épült városul hívtad el. Kérünk, add, hogy ebben ne a közénk nem tartozók fölé való rendeltségünket lássuk, hanem az elhívatás hallatlan felelősségét és feladatát. Könyörgünk hitelességért, tisztaságért és szeretetért mindazoknak, akik a követés útját járják. Jézus Krisztusért kérünk...

[Gyülekezet:] Urunk, hallgasd meg minket!
[Lektor:] Könyörgünk minden ember üdvösségéért. Azokért, akik testi-lelki terheket cipelnek, azokért, akik jólétben élnek, azokért, aki szenvednek, és azokért is,

akik másoknak szenvedést okoznak. Hisszük, hogy te minden élethelyzetben, minden mélységben meg tudod szólítani az embert. Könyörgünk megszólító ígéredt minden embernek. Jézus Krisztusért kérünk...

[Gyülekezet:] Urunk, hallgasd meg minket!
[Lektor:] Könyörgünk magunkért is. Köszönjük neked, hogy keresztségünkben a kegyelem útját adtad elénk. Köszönjük, hogy egykor bennünket is megszólítottál és elhívtál. Könyörgünk a megújuló hitért, az el nem szunnyadó szeretetért, hogy életünk minden napján a benned való bizalommal élhessünk dicsőségedre és embertársaink javára. Jézus Krisztusért kérünk...

[Gyülekezet:] Urunk, hallgasd meg minket!
[Lelkés:] Kegyelmes Istenünk! Te látod, mire van szükségünk, cselekedjél velünk és mindenkiel végtelen irgalmad szerint. Ámen.

ISMERJÜK MEG ÉNEKEINKET! 12.

„Uram Isten, siess minket megsegíteni!” – régi magyar dallamok I.

► Folytatjuk a régi magyar énekeket bemutató sorozatunkat; ezúttal a 16–17. századi dallamokról írott cikk első részét vehetik kézbe. (E. Zs.)

Két héttel ezelőtt arról olvashattunk, hogy a 16–17. században közel ezerkét-száz protestáns gyülekezeti ének keletkezett. Szívet-lelket melengető arra gondolni, hogy a szinte előzmény nélküli énekirodalom ilyen mértékben fellelhető a reformáció századaiban. Ehhez azonban rögtön hozzá kell tennünk, hogy ez a nagy szám csak az énekek szövegére vonatkozik; ebben a két évszázadban a magyar nyelvű énekeskönyvek többnyire dallamok nélkül jelentek meg. A gyülekezetek az énekeket általában valamelyik ismert, megadott dallamra énekeltek, s a dallamokat emlékezetből illesztették a szöveghez.

A 16. századból fennmaradt régi dallamainkat elsősorban *Tinódi*, valamint *Hoffgreff György* históriásének-gyűjteményeiből és *Huszár Gál* énekeskönyveiből ismerjük. A többi 16. századi dallamra a későbbiekben, főként a 18. században megjelent dallamokból következtethe-

tünk vissza. Habár ez utóbbi énekdallamok némi változtatáson mehetek át, lényegüket tekintve magukon hordozzák a régi jellegzetességeket.

Mitől más a régi ének, miben lehet megragadni a lényegét? Ha szemügyre vesszük az énekeskönyvünk régi magyar szövegeihez társuló dallamokat, látszólag egyhangúnak tűnnek. S ez talán igaz is, ha az utóbbi évtizedekben születtet mozgalmassabb, ritmikusabb énekekkel hasonlítjuk össze őket. A régi énekekben van valami komorság, távolságtartás, emiatt olykor idegennek érezzük őket. Ez abból is adódik, hogy a dallamok nagy része nem a klasszikus zenéből ismert dűrmoll hangrendszerbe illeszkedik, hanem a középkorból örökölt dór, fríg hangnemből. Effajta régi hangnemek megfogalmazott, szépen megformált dallamokat veszünk sorra a következőkben.

Egy nagy ívű, emelkedő fél dallamból és egy ereszkedő másik félből tevődik össze szapphói formát követő hálaadó énekünk: *Nagy hálát adjunk az Atyaistennek* (EÉ 48). A dallam, melynek európai és népzenei kapcsolatai igen szerteágazók, különleges módon maradt fenn egy 16. századi debreceni énekeskönyv Boroszlóban (Wroclaw) őrzött példányá-

ban. Hasonlóan szép ívelésű, jól megformált dallama van az *Irgalmazz, Úristen, immáron énnéem* zsolotárának (EÉ 77). Kezdeté jellegzetes gregorián formulát idéz. (Eredetileg *Balassi Áldj meg minket, Úristen zsolotárának* – EÉ 323 – is effajta dallamra énekelhették.)

Ugyancsak a magyar énekekre jellemző ereszkedő dallamsorokat tartalmaz a *Ne szállj perbe énvelem* (EÉ 412). Bár először az eperjesi magyar gyülekezet számára jegyezték le 1635-ben, az énekeskönyvünkbe került változat a 18. századi kolozsvári énekeskönyvek hatását mutatja. Mint ahogyan *Nagybáncsai Mátyás* 1575-ben készült *Ne hagyj elesnem, felséges Isten* (EÉ 79) zsolotárának remekbe szabott dallamát is 18. századi református énekeskönyvekből ismerjük. A három nagy sorból álló dallam egy-egy sora továbbá három kis szeletre tagolódik, mindegyik változatos és mintaszerűen kiegyenlített dallamvezetéssel.

16. századi históriásének-dallamot használt fel *Kájoni*, amikor hangokba foglalta *Balassi* versét, a *Bocsásd meg, Úristen, ifjúságomnak vétéket* kezdetű bűnbánati éneket. Énekeskönyvünkbe ez a változat került (EÉ 404), bár a históriás ének dallamvezetése rajzoltabb, alig fordul elő benne

hangismétlés. Hangnemileg ehhez az énekhez kapcsolódik a *Jövel, Szentlélek* Isten pünkösdi vagy Szentlelket segítségül hívó ének (EÉ 230). Az egyszerű, de szokatlan dallam két részből áll: a második a nagy ívű első rész variált ismétlése.

A középkorban az imaórák kezdőfőhászához a 70. zsolotár első versét vették alapul, s ezzel a verssel indítja Huszár Gál is énekeskönyvét 1574-ben: *Uram Isten, siess minket megsegíteni* (EÉ 80). A zsolotár szövögeti Krisztusra vonatkoztatja, a középkori recitáló dallamot pedig tágasra nyitja. A 18. századi debreceni énekeskönyvből ezt a szélesre tárt, de már ritmizált, töredezett dallamot örököltük, melynek könyörgése ma is éppoly aktuális, mint a zsolotáró idejében vagy a török uralom alatt: „Uram Isten, siess / Minket megsegíteni / Minden szükségünkben, / Krisztus Jézusért, / Mi Urunkért / És Megváltónkért!”

■ FERENCZI ILONA

Ünnepélyes zsinatzáró

◀ Folytatás az 1. oldalról

A Magyar Honvédségnél végzett tábori lelkészi szolgálatról szóló javaslatot Lackner Pál ezredes, protestáns tábori püspök, a zsinat korábbi lelkészi alelnöke terjesztette elő. A törvényjavaslat, amely az 1997. évi V. törvény tábori lelkészi szolgálatról szóló fejezetének az újrafogalmazása, a Magyarországi Evangélikus Egyház, a Magyarországi Református Egyház, illetve a Magyar Köztársaság kormányának eljárt Honvédelmi Minisztérium által kötött háromoldalú megállapodás alapján készült. Az általános vitában a zsinat egyetértett az előterjesztéssel, de a javaslat elfogadása is a következő zsinatra maradt.

A novemberben hivatalba lépő, újonnan választott zsinat azon ügyrend alapján tudja elkezdeni a munkáját, amelyről a zsinat az áprilisi ülésén folytatott általános vitát. A nyár folyamán az ügyrendi bizottság kidolgozta a törvényjavaslatok, zsinati határozatok, nyilatkozatok és állásfoglalások elfogadásának rendjét, amellyel a jelen lévő zsinati atyák gyakorlatilag vita nélkül egyetértettek. Az elfogadás akadálya a határozatképesség hiánya volt, ezért ezt szombatra napolta el a testület. A másnapi szavazás azután nagy izgalom közepette zajlott. Mind az ügyrendre, mind a hozzá kapcsolódó törvényt módosításokra 28 : 4 arányú volt az igenek többsége, de amíg ez a törvény esetében az elutasítást, addig az ügyrend esetében az elfogadást jelentette. A módosítások ugyanis olyan törvényi részeket érintettek, amelyek elfogadásához harminc szavazatra lett volna szükség. Az elutasítás azt jelenti, hogy a következő zsinatnak foglalkoznia kell a különböző szabályok harmonizálásával.

Ezután a zsinat záróülésének ünnepi momentumai következtek. A hat év összefoglaló értékelését zsinati gazdasági sorok írója, illetve Báróssy Tamás nem lelkészi és Smidéliusz Zoltán lelkészi elnök végezte el. Az erdélyi testvéregyház nevében Kőncze-Geréb Árpád esperes köszöntötte a leköszönő zsinatot, míg a rendszerváltás óta végzett zsinati munkáról dr. Frenkl Róbert országos felügyelő – a tizenöt év tanújaként – mondott beszédet (beszédét lásd a szomszédos hasábjakon).

Igét hirdet: Smidéliusz Zoltán

A záró istentisztelet liturgiájában dr. Fabiny Tamás püspök mellett Lackner Pál tábori püspök, Aradi György budapest-fasori lelkész, valamint a zsinat lelkészi és nem lelkészi tagjai működtek közre.

Az istentisztelet keretében emlékezett meg egyházunk az 1956-os forradalom ötvenedik évfordulójáról. Az emlékező beszédet Ittész János elnök-püspök mondta el. A szövegről Smidéliusz Zoltán hirdette Isten igéjét Ézs 45,5 alapján: „Én vagyok az Úr, nincs más, nincs isten rajtam kívül!” A zsinat hatéves munkájának méltó zárása volt a közös úrvacsora.

■ MUNTAG ANDRÁS

Három zsinat – tizenöt év

Meggyőződésem, hogy amikor az utókor a Magyarországi Evangélikus Egyház és a rendszerváltás kérdéskörét fogja tanulmányozni, kitüntetett helyen szólnak majd a zsinatról, egységben is szemlélve a zsinatok tizenöt évét és önállóan is vizsgálva az 1991–1997-es, az 1997–2000-es és a 2001–2006-os zsinati periódust. Magam is ezt teszem most.

Előjáróban egy elfogult megjegyzés: felemelő érzés volt 1991-ben a zsinat összehívása. Abban, hogy szükség van az összehívására, természetesen konszenzus volt, de az ősi törvények az országos felügyelő jogává és kötelességévé tették ezt. Akkor is zajlott a vita, és az utókor is vizsgálódni fog abban a kérdésben, hogy megkésve vagy korán került-e sor a zsinat megtartására. Úgy vélem, hogy jókor, semmiképpen nem megkésve.

Sokakat meglepett akkor, hogy a Független Jogász Fórum az 1966-os törvényeinkről is úgy nyilatkozott – ekkorra már végrehajtottuk a deregulációt, azaz kivettük a szocialista rendszer iránti hűségre vonatkozó részeket –, hogy bár a törvény keretjellegű, megfelelő jóindulattal, együttműködési készséggel alkalmas arra, hogy a tisztességes működéshez törvényi alapot adjon. Ez annál is inkább fontos állásfoglalás volt, mert mindenkinek szembesülnie kellett a múltbeli állapothoz képest jelentős változással. Az egyház és az állam szétválasztása azt is jelentette, hogy mindenfajta állami gyámokodás megszűnt.

A közvélemény által utolsó szabad zsinatnak elismert 1934–37-es zsinat törvényeit Hóman Bálint kultuszminiszter is aláírta, végrehajtásukat az állam garantálta. Az 1991-ben összehívott zsinat törvényeinek végrehajtása az egyházi közakaratnak, a zsinat elfogadásának, az úgynevezett alávetésnek a függvénye volt. A legjobb törvényeket is csak a korrekt végrehajtás emeli igazi értéké.

E téren jól vizsgáztunk az elmúlt másfél évtizedben. A legnagyobb feszültségek közepette született törvényeket is fegyelmezett végrehajtás követte.

De korainak sem mondható a zsinat 1991-es összehívása – és ezzel már a kérdések sűrűjébe érkeztünk. Az 1991–1997-es zsinat ugyanis igen fontos törvényalkotó szerepe mellett alapvető jelentőségű volt az egyház közéleti megújulásában, a demokratikus működésre való szocializációban.

Ha jellemezni akarjuk a különböző ciklusokat, akkor az 1991–1997-es politikai zsinatnak, az 1997–2000-es az új struktúrát és működést előkészítő zsinatnak, a 2001–2006-os pedig a konszolidáció zsinatának minősíthetjük.

Az 1991–1997-es zsinat kezdettől fogva kemény egyházpolitikai csatározások színtere is volt. Elég megemlíteni, hogy az első ülésen nem kapott többséget a sokak által erőteljesen támogatott, úgynevezett kétféle zsinat terve, viszont a zsinat azzal, hogy úgy döntött, azonnal megkezdi a hatalommegosztást, szétválasztja az egyházi és a zsinati elnökséget, meghatározó lépéssel jelezte demokratikus, egyben józan elkötelezettségét.

Talán leginkább a zsinaton tanulta egyházunk a demokráciát, ott szembesültek lelkészek és nem lelkészek azzal, hogy igazi a változás, rajtunk múlik – emberi értelemben – az, hogy milyen lesz az egyház. Ezért is megmosolyogni való, amikor arról hallani – még ma is megjelenik olykor ez az abszurd vélekedés –, hogy az egyházban nem történt rendszerváltozás. De akár büszkének is lehetünk arra, hogy a jelentős változások reformként, „vértelenül” valósultak meg; tanultuk a pluralizmust, a magunkétól eltérő nézetek iránti tiszteletet, megőrizve az egyház egységét.

Gondot jelentett a kétharmados szabály, az egyszerű többséggel elfogadott paragrafusok után a teljes törvény elfogadásához szükséges kétharmados arány. Mégis talán több volt az előnye: kikényszerítette a konszenzusokat. Bár olykor a hatvan-nyegen százezres aránnyal elutasított törvények némileg paradox módon a kisebbség fölényét jelezték. Ezért is valósult meg oly nehezen az első zsinat kétségkívül legjelentősebb döntése, a háromkerületes egyházmodell. De megvalósult, és az 1997–2000-es periódusban működőképessé vált, 2001 óta pedig a gyakorlat is igazolta.

A csapdák közül érthetően inkább a túlszabályozás veszélye rémlett fel – például a választási törvényvel kapcsolatban –, illetve olykor a nem „valami mellett”, hanem „valami ellen” szemléletű jogalkotás. Ez különösen a vezetők, a püspökök „túlhatalmával” szembeni féltelme adódott, és olykor már-már az egyházi rendet is veszélyeztette. De kétségkívül, a múltra is gondolva, ez a kisebb veszély.

A demokratikus élet nehézségeit je-

lezte, hogy időnként egy-egy meghatározó személyiség is lemondott zsinati tagságáról, ily módon tiltakozva vélt vagy valós anomáliák ellen. Mindez hozzátartozott a folyamathoz.

Magam aktívan a kilencvenes évek zsinatain vettem részt, így talán még hitelesebben fejezhetem ki elismerésemet a 2001–2006-os zsinat munkája iránt, mely már az új egyházi rendben zajlott le, és a konszolidációt tükrözte. Itt szeretném kiemelni azt az üzenetértékű tényét, amely az egész elmúlt másfél évtizedet jellemezte: a zsinati tagok és vezetők mindig mindenfajta meg nem engedhető nyomás, befolyás nélkül, szabadon, legjobb lelkiismeretük, meggyőződésük szerint dolgozhattak. Ez nem egyszerűen erkölcsi, hanem meghatározó szakmai és egyházpolitikai vonatkozás.

Nyilván nem tökéletesek a 2001–2006-ban hozott törvények sem, de imponáló a jogalkotás, az elvégzett munka mennyisége és minősége egyaránt: csak gratulálni tudok hozzá. Bizonyos, hogy ehhez hozzájárult a zsinat teljes szabadsága. Ugyanakkor fontos volt – számomra is jó emlék ez a tanácskozás –, hogy a különböző egyházi testületek vezetői a ciklus kezdetén megosztották egymással a gondolataikat arról, hogy merre haladjon az egyház szervezetének és működésének átalakítása, s hogy milyenek legyenek ennek a jogi keretei.

Végül a jókivánság. A több értékes törvény mellett, amelyeket a most lezárult ciklusban alkottak meg, a legnagyobb figyelem érhetően az egyház-kormányzás új modelljét kísérik. Kíváncsi vagyok, hogy ez a szellemes, összetett, centralizációt és a decentralizációt egyaránt figyelembe vevő modell úgy, olyan hatékonyan működjön, mint ahogy azt alkotói megálmodták. Történelmi léptékű döntés a közgyűlés, a zsinat, a döntéshozatal és jogalkotás egyesítése, saját választott vezetőkkel, illetve az országos presbitériumra és irodára háruló végrehajtás, az ikerelnökséget, az elnök-püspököt és az országos felügyelőt terhelő képviselő és a püspöki tanács, amely a teljes tanítási, hitbéli felelősséget viseli.

Istennek hála az elmúlt ciklusért, és az ő áldása legyen a 2007–2012-es időszakra is!

■ FRENKL RÓBERT

Elhangzott a VIII. zsinat ünnepi záróülésén.

„Isten a mi oltalmunk”

ÉGTÁJOLÓ

Részlet a magyar anyanyelvű evangélikusok első világtalálkozásán elhangzott ígéhirdetésből

Ilyenkor ősszel a természet szebbnél szebb színekkel, bő természettel varázsol el bennünket. Az októberi egyházi és világi ünnepek lelki tárháza is igen gazdag és sokszínű, különösen magyar történelmi vonatkozásban az. Hála Istennek, hogy tiszta, nemes ünnepeink, emlékeink vannak.

Olyan – történelmi eseményekben gazdag – múltunk van, melyre emelt fővel, büszkén és örömmel tudunk emlékezni. A mai politikai konstelláció erkölcsi, morális silányságában, ebben a mai magyarországi fájó mélyrepülésben ünnepeink különös hangsúlyt kapnak, jellel, jelképpé magasztosulnak. A kisebbségi sorhelyzetbe kényszerített magyarok számára pedig létfontosságúak, mert üzenetükben, tartalmukban új jelentést adnak a mának, értelmet a holnapnak.

Vegyük csak számba októberi ünnepeinket! Október elseje: aratási hálaadó

ünnep. Október 6-án az 1848–49-es szabadságharc hőseire, vértanúira, főleg a tizenhárom aradi vértanúra emlékezünk. Október 14–15-én az 1506. évi székely országgyűlés, az úgynevezett székely constitutio megalakulásának ötszázadik évfordulójára emlékezünk, valamint az 1848-as székely nemzetgyűlésre. Október 23-án, az ötvenedik évforduló alkalmából az 1956-os forradalom kitörésére emlékezünk. Arra a sajnós ritka, de mégis nagyszerű történelmi pillanatra, amikor a teljes magyar nemzet egy szívvel, egy lélekkel, egy akarattal újra valami nagyot és merészet vállalt és cselekedett.

És végezetül nem hagyhatjuk ki e hónap utolsó napját, október 31-ét, amikor a reformációt ünnepeljük. A protestantizmus születésnapját, melyen egy történelmi, teológiai momentumot idézünk fel, s amely már rég túlnőtt a felekezeti határok valamikor áthatolhatatlannak vélt ólomfalain, és igazi keresztény közkinccsé vált.

Ebben a mai eszeveszett rohanásban, a felpörgetett és egyre bizonytalanabb jelenben, az individualizmus, az önzés posztmodernnek nevezett világában jó így együtt pár óráig vagy egy-két napos ünneplés erejéig megállnunk, megpihennünk. Jó egymást észrevenni, meglátni, megismerni.

Jó megállni, visszapiantani, emlékezni a múltra, számot vetni a történe-

kel. De ez a visszapillantás, emlékezés, számvetés nem valami hamis nosztalgizálás, nem gyáva menekvés a jelenből egy idealizált, megszipített múlt álomvilágába. Az egészséges, józan emlékezés, a tisztességes számvetés önmagában megtisztító, felemelő élmény, szellemi, erkölcsi növekedésünk tiszta forrása. A jövőteremtés, folyamatok épülés alapfeltétele.

A hagyományos évfordulók sokat segítenek abban, hogy a múlt eseményeiből, szellemiségükből újabb ösztönzést kapjunk. Hogy újra éljen bennünk a lelkesedés, az az erkölcsi, emberi tisztaság, amely nagy elődeinkben megvolt, hogy ezzel a lelkiürellettel és ezzel a lelkesedéssel nézzünk a jövőbe.

Október még egy ünnepel lett gazdagabb. 2006. október 13–14-ét mint a Magyar Evangélikus Konferencia megalakulásának történelmi tényét jegyezhetjük fel. A trianoni trauma, szakadás óta egy nyolcvanhat éves törekvés, vágy valóra válni látszik. Újra együvé tartozni, újra összekötni a természetes szájakat, újra egy nagy családot alkotni.

Remélem, hogy a Magyar Evangélikus Konferencia megalakulása csak az első, a kezdeti lépést jelenti, az elindulást, melynek feltétlenül folytatódnia kell. Mindenki tudja, érzi, hogy ennél sokkal több a cél. A mozaikkép kezd újra összeállni, a forma, az alakzat kezd újra szép lassan kirajzolódni. Az élő Is-

tent, a történelem urát illesse ezért hála és köszönet.

Sok idő után ismét egy közös út előtt állunk. Hogy közös az út, azt mondanom sem kell, ez így van rendjén. Új kezdet ez, óriási lehetőség, páratlan esély, amellyel élni nem lesz könnyű, nem lesz akadálymentes. Járatlan még ez az út. Váratlan helyzetek teremődhetnek, hiányzik a rutin, és sok hivat kell még megépíteni az elválasztó szakadékok fölött. Lesznek külső és belső akadályok és akadályozók is – fontos azonban, hogy hűségesen tartunk ki az egység gondolata mellett, vállalkozunk hittel és Istenben bízva a közös utat.

De idézzünk most egy képet – kissé szabadon – a Szentírásból: Mózes, a vándorló választott nép vezére az ígért földje felé vezette népét. Tudta, hogy a pusztában sok-sok nehézséggel kell szembenézniük: a mostoha természeti viszonyokkal, éhínséggel, vízhiánnyal, fáradtsággal, az út gyötrelmeivel, sokféle testi-lelki problémával, belső megosztottsággal, kicsinyes emberi ellentétekkel. Ezért kiterjesztette karját népe felett, megáldotta őket, hogy áldás legyenek egymás számára az úton.

Mózes áldása Isten áldása; az áldás forrása, alanya mindig az élő Isten. Ezen a mi új, közös utunkon nagyon is ránk fér Isten áldása, és én is azt kérem, hogy úgy áldjon meg minket a Fennválló, hogy áldás legyünk egymás számára, és áldássá váljunk a világban. Joggal szólít

fel minket a 62. zsolttár bátor és határozott bizakodásra. Isten hív erre a bizakodásra. Tudjunk, tanuljunk meg reménykedő, bizakodó életet élni. Ennek a reménységnek, bizakodásnak, profán szóval optimista életszemléletnek az alapja nem az ember, nem az emberi képesség, teljesítmény, ráció – nem a hangoztatott sikerpolitika –, hanem egyedül és kizárólag Isten kegyelme.

Az Úr az, aki oltalma és erőssége az embernek, a mi egyházunknak. Ő az, akitől békét, nyugalmat és szabadságot nyerünk. Ő a mi erősről, menedékről. Minden emberi igyekezet, törekvés csakis az Isten áldása révén lesz gyümölcsöző. Mi Isten szeretete révén épülünk lelki házzá. Isten az építő, Krisztus az alap, mely egyben tartja, összefogja az egész építményt. Isten kőszikla, erős vár. Ezért töretlenül tudok hinni egyházunk jövőjében. Istennél a jövőnk, s bizonyára ott van a legjobb helyen.

Adorjáni Dezső Zoltán püspök Erdélyi Egyházkerület

„Jöjj, Szentlélek, és újítsd meg a magyar föld színét...”

Ökumenikus istentisztelet az 1956-os forradalom 50. évfordulóján a Szent István-bazilikában

▶ A forradalom 50. évfordulójának alkalmából közös elcsendeséssel adóztak 1956 hősei és áldozatai emlékének a keresztény történelmi egyházak október 22-én, délután négy órakor a budapesti Szent István-bazilikában. A Magyar Televízió által élő, egyenes adásban közvetített ökumenikus imán, amelyet – a jubileumi emlékünnepekre Magyarországra érkezett magas rangú külföldi vendégek, valamint a hazai politikai és társadalmi élet ismert személyiségeinek jelenlétében – Erdő Péter bíboros, Bölskei Gusztáv református és Ittész János evangélikus püspök vezetett, részt vett a Magyar Katolikus Püspöki Konferenciának (MKPK), illetőleg a protestáns egyházak elnökségének számos tagja is.

„Ünnepi megemlékezésre, '56 hőseiért és áldozataiért, nemzetünk megújulásáért mondott közös imádságra gyűltünk ma össze” – köszöntötte Erdő Péter bíboros, primás, budapest-esztergomi érsek, az MKPK elnöke a több ezer fős emlékező gyülekezetet, majd a XVI. Benedek pápa üzenetét hozó Angelo Sodano üdvözlőve kiemelte: a pápai legátus jelenléte is azt példázza, hogy a Vatikán ezer év óta kíséri és hordozza népünk sorsát.

A közös imádság liturgiájában igeolvasás, imádság, gyülekezeti ének és kórusművek váltakoztak, a liturgia tematikája a benne részt vevő személyek életkora, a kiválasztott igazságszók és a hozzájuk kapcsolódó imádságok által a múlt, a jelen és a jövő egymásba fonódását szimbolizálta.

A szertartás bűnbánati liturgiával, az 50. zsoltár elimádkozásával kezdődött, majd zsoltárok és szentírási részletek hangzottak el. A zsoltárokat református, evangélikus és katolikus hívők olvasták fel. Ézsaiás próféta könyvének

elhangzott részletéhez (9,1–6) Bölskei Gusztáv református püspök fűzött elmélkedést; Pál apostol rómaiakhoz írott levelé-

Angelo Sodano bíboros XVI. Benedek pápa üzenetét tolmácsolja, a háttérben Ittész János evangélikus, Bölskei Gusztáv református püspök és Erdő Péter bíboros

nek 8,28,31–39 versei alapján pedig Ittész János evangélikus elnök-püspök szolgált igeolvasással, imádsággal. Erdő Péter bíboros Szent János evangéliumának részletét olvasta fel (12,20–25).

Ezután Angelo Sodano bíbo-

ros beszéde következett. A nyugalmazott államtitkár tolmácsolta XVI. Benedek pápa üzenetét: „Rajtatok a sor, hogy jól használjátok a szabadság ajándékát, képességeiteket a nemzet és az egész nemzetközösség szolgálatában. Legyetek méltók ahhoz a szabadsághoz, amelyért a magyar nép annyit szenvedett.” Sodano bíboros végül a Szentlélek ajándékát kérte népünknek a lelki megújulásban való megerősödéséhez.

A közös imát három olyan lekipásztor könyörgése zárta, akik aktív szerepet vállaltak az 1956-os forradalomban. Egyházunk képviselőjében Schulek Mátýás

diakónus lelkész, a Deák téri gimnázium volt igazgatója mondott imádságot. Az ökumenikus istentisztelet a Himmusz eléneklésével és a záróáldásokkal fejeződött be.

■ KŐHÁTI DOROTTYA

S egíts megszólalni, Urunk, mert a te segítség nélkül csupán fogaink kerítésén át szökkenő könnyű és könnyelmű szavak zűrzavarát halljuk és mondjuk ezen az ünnepen is. Hadd beszéljünk veled, mielőtt bármit is mondanánk rólad és a te nevedben, mert a veled való beszélgetés hiánya semmivel nem pótolható. Hadd hajtsunk térdet előtéd, hogy senki és semmi más ne hitesse el velünk, hogy jogában állna hazug és embergyilkos bálványok kedvéért térdre kényszeríteni másokat.

Nehéz ma megszólalni Magyarországon, amikor fél évszázados múltunk egyik legnehezebb, legfájóbb, mégis egyik legfelemelőbb pillanatára emlékezünk. Arra a történelmi pillanatra, amikor egy hazug, erőszakos, elnyomó hatalom ellen felláztak a becsapottak és elnyomottak, s tenni próbáltak azért, hogy „ne hatalmaskodjék többé senki a földön”.

Nehéz megszólalni, mert negyven esztendői kellett arra várnunk, hogy ezt az előbbi gondolatot megfogalmazhassuk, kimondhassuk. Majd fél évszázadot kellett várnunk ahhoz, hogy a hazugságot hazugságnak mondhassuk, s a hatalmaskodót ne kelljen jövevőnként ünnepelnünk.

Nehéz ma megszólalni Magyarországon, amikor ismét forró az ősz, s amikor újra indulatok feszülnek egymásnak, amikor ki nem mondott, fel nem oldott, rejtett visszasságok tömeke visszafojthatatlanul a felszínre.

Nehéz most megszólalni, és nehéz így ünnepelni. Mert már megint olyan sok minden nem egyértelmű. Erősíts minket ebben az elbizonytalanító korban, Istenünk, ígérettel: „Uram, ki lehet száradnak vendége, ki tartózkodhat szent hegyeden? Az, aki feddhetetlenül él, törekszik az igazságra, és szíve szerint igazat szól; nyelvével nem rágalmaz, nem tesz rosszat felebarátjával...” „Esküjét nem vonja vissza, ha kárt vall is. Nem adja pénzét uszorára, és nem hagyja magát megvesztegetni az ártatlan rovására. Aki ezeket teszi, nem tántorodik meg soha.” (Zsolt 15,1–3a,4b–5)

Nehéz ma megszólalni Magyarországon nekünk, az Isten akaratára figyelőknek, hiszen sokszor tanúi lehetünk már a történelem folyamán olyan kísérleteknek, amikor az éppen hatalmon lévők az felháza hitelességének igen értékes és sérülékeny kincsét akarták felhasználni saját „igazságuk” propagálására, elfogadtatására. Ne engedd, hogy elfogadjuk ezt a szerepet, segíts, hogy egyedül a te országodat s annak igazságát keressük és kövessük. De ne engedd elfogadnunk azt a szerepet sem, amikor abban akarnak megakadályozni bennünket, hogy a ma embere számára fontos kérdésekben eligazító, a tisztánlátást segítő szót szóljunk, azaz ne fogadjuk el azt, amikor el akarnak hallgattatni minket. Mert neked, az élet Urának, a teremtett mindenség és benne minden egyes ember alkotójának van szavad életünk minden dolgához! Ma is van szavad a kétségbeesettekhez, a bi-

zonytalanokhoz, a felháborodottakhoz, a kiutat keresőkhez, van szavad a „kisemberekhez”, és van a nagy felelősséggel felruházott vezetőkhez, van szavad mindannyiunkhoz. Ahhoz pedig, hogy ezt a szót meghallhassuk, arra van szükségünk, hogy figyeljünk rád!

Nehéz ma megszólalnunk azért is, mert az embertársainkat megvető, az igazságot és az egyenes utat mint haszontalant elvető, az érvényesülésért bármit elfogadhatónak tartó hatalmi játszmák kiábrándultságát, elkeseredést, csalódottságot, haragot szítanak. Jogos haragot. Ezért az Isten előtti alázat és önvizsgálat ne csak azokat csillapítsa, akikben fellobban az indulat, de a hazug szót szólókat, a hatalmukkal visszaélőket is, hogy meg ne feledkezzenek arról, hogy az Úr védi „az árva és elnyomott ügyét, hogy ne hatalmaskodjék többé senki a földön” (Zsolt 10,18!)

Akkor is igaz ez, ha tudjuk azt, és emlékezünk rá, hogy hányszor tört már fel az Istenben bizókból a kétségbeesett kiáltás: „Hol van most az Isten? Miért nem cselekszik azonnal? Miért enged megtörténi dolgokat?” Talán egyszer erre a miérre is felelni tudunk majd, de azt már most, ezen a világon tudhatjuk, hogy te nem feledkezel el népedről, a népekről, így a mi népünkről sem. Számokra nem közbömbös sem az egyes ember, sem egy-egy ország sorsa, s ha nem is látjuk azonnal érvényesülni igazságodat, tudjuk, mi az akaratod: mindenkor véded az árva és elnyomott ügyét, hogy ne hatalmaskodjék többé senki a földön!

Nehéz ma megszólalni, 1956 októberének ötvenedik évfordulóján, ezekben az indulatokkal, feszültséggel s a bizonytalan jövő miatti aggodalommal terhes napokban, de meg kell szólalni, mert te rajtunk, mindannyiunkon keresztül akarod megmutatni akaratodat. Ezért kérjük és várjuk bölcsességedet, szabadtudást, hogy kiutat mutass nekünk. Ezért a bölcsességért könyörgünk, hogy se féktelen indulataink, se gyávaságunk ne tértsenek el az útról, amelyen járunk, s azért a bátorságért, hogy Krisztusban felismert igazságodat tudjuk és merjük követni.

Ezt a kettőt együtt – bölcsességedet és bátorságodat – add meg nekünk, Urunk, és mutass világosságot a téged keresőknek. Hozd el végre nekünk az igazi ötvenedik esztendő, amikor fellelmezhet, és bilincseket oldhat fel a tiszta forradalomra való tiszta emlékezés, s hazug béke helyett a Krisztus mindent helyreigazító békessége uralkodhat ebben az országban. Ámen.

Bölskei Gusztáv református püspök imádsága az 1956-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulóján tartott ökumenikus istentiszteleten hangzott el október 22-én a Szent István-bazilikában.

Emelt fővel lehetünk magyarok

Fasori figyelem '56-ra és emlékezőjére

▶ Széles körű írói, újságírói és szerkesztői tevékenysége, valamint az 1956-os forradalom emlékének ápolása érdekében kifejtett munkássága elismeréseként Pátkai Róbert, az Egyesült Angol Nyelvű Evangélikus Egyház nyugalmazott püspöke, a Külföldön Élő Magyar Evangélikus Lelkészek Munkaközösségének (KÉMELEM) elnöke részesült idén a Protestáns Újságírók Szövetségének Rát Mátýásról elnevezett díjában. A díj átadására azon az október 22-i emlékünnepeken került sor a Budapest-Fasori Evangélikus Gimnázium dísztermében, amelynek vendég előadója Pátkai Róbert volt. A nyugalmazott püspök A huszadik század nemes forradalma címmel tartott referátumában méltatta 1956 jelentőségét.

Az '56-os emlékünnepekre egyházunk neves fővárosi oktatási intézményébe érkezettek Aradi György, a vendéglátó fasori egyházközösség lelkésze köszöntötte. Előjáróban elmondta: azért Londonban élő szolgatársát kérték fel az ünnepi megemlékezés előadójaként, mert ő maga is aktív részese volt az '56-os eseményeknek. (Az 1930-ban született Pátkai Róbertet 1954-ben ordnálták; Irsa lelkésze lett. 1956-ban az albertirsai forradalmi tanács, valamint Cegléden a járási forradalmi bizottság elnökévé választották, utóbb ezért kényszerült – Ordass Lajos püspök tudtával – elhagyni Magyarországot. Nagy-Britanniában telepedett le, ahol hamarosan az emigráció egyik ismert és tisztelt szellemi vezetőjévé vált. Miközben lelkészváltással bíró elnöke – azaz püspöke – lett az Egyesült Angol Nyelvű Evangélikus Egyháznak, folyamatosan publikált a nyugati magyarság több lapjában [Utítárs, Koinonia], a Magyarok Angliai Országos Szövetségének elnökeként pedig ma is főszerkesztőként jegyzi az Angliai Magyar Tükör című folyóiratot.)

Pátkai Róbert múlt vasárnap nagy ívű előadással vendégette meg hazai hallgatóit is, amikor az '56-os eseményeket tágabb történelmi kontextusba helyezte. A fél évszázaddal ezelőtti törté-

teket 1848-cal hasonlította össze, rámutatva, hogy „a mi ügyünk” mindkét esetben Európa ügye is volt. „Az ötven év előtti magyar forradalom és szabadságharc óta különösen is emelt fővel lehetünk magyarok! Mert 1956-ban egy történelmi gyökerekből táplálkozó új politikai, társadalmi és gazdasági rend körvonalai bontakoztak ki. A forradalomban

Balról jobbra: Novotny Zoltán, Fabiny Tamás és Pátkai Róbert

csodával határos emberi és társadalmi szolidaritás, erkölcsi emelkedettség nyilvánult meg. Ide kell visszanyúlnunk! Ezeket a gyökereket kell keresnünk. Akkor a követelések jelentős mértékben a keresztény humanizmus reformgondolatait vetítet-

ték ki a magyar fejlődés horizontjára. Ma sem lehet kevesebb az igényünk, elkötelezettségünk és népünkért való felelősségünk.

Minden ország, minden nemzet történetének vannak pillanatai, amikor felülemelkedik önmagán. Ezek a pillanatok nem avatják szentté, nem teszik másoknál nemesebbé, de megbékéltetik önmagával, és példaképpé szolgálnak büszkeségre kevésbé jogosító időkben. Számunkra ilyen történelmi pillanat volt 1956 forradalma és szabadságharca – zárta felszólalását az előadó.

Az '56-os emlékünnepe záróakkordjaként Pátkai Róbert Novotny Zoltántól, a Protestáns Újságírók Szövetségének az elnökétől vehette át a 2006. évi Rát Mátýás-díjat. A laudációt a PRÚSZ korábbi alelnöke, dr. Fabiny Tamás mondta el, aki nem utolsósorban humorérzéke meg-

örzéséhez kívánt jó egészséget a kinttettetteknek.

Pátkai Róbert másnap, október 23-án délelőtti ígéhirdetéssel szolgált a fasori evangélikus templomban tartott ünnepi istentiszteleten.

■ G. Zs.

Mindenütt Isten tenyerén

'56-os ünnepség a württembergi magyar gyülekezetben

Három csúcspontja volt a württembergi magyarok október 22-án tartott megemlékezésének.

A Szent József római katolikus templomban tartott ökumenikus istentiszteleten Gyurás István S. J. és diakónusa szolgált, valamint a Württembergi Magyar Protestáns Gyülekezet lelkésze, e sorok írója imádkozott, és végezte az úrvacsorai liturgiát. A legnagyobb örömet azonban Gáncs Péter, a Magyarországi Evangélikus Egyház Déli Egyházkerületének püspöke szerezte az összegyűlt mintegy háromszázötven-négy száz honfitársunknak.

Gáncs Péter és Gémes István

A püspök Ézs 45,5–8 alapján hirdette Isten ígétét. Az Úr, mint a nagy Magvető, szétszórta ugyan bennünket szinte a szélrózsa minden irányába – mondta Gáncs Péter –, de ez a magvetés meghozhatja a jó és bőséges termést. Hiszen bárhol vagyunk, mindig az Isten tenyerén vagyunk, amely hordoz – hogy bele és egymásba kapaszkodjunk. Ő az igazság és szabadság egyedüli letéteményese ma is, éljünk bárhol ezen a világon magyarként és keresztényként – fejtette ki a Déli Egyházkerület lelkészi vezetője.

A püspök ígéhirdetését nyitott szívvel hallgatta a

gyülekezet, szavain túl azonban azt is nagyra értékelte, hogy egy magas rangú egyházvezető hajlandó eljönni ezer kilométerre „csak azért”, hogy egy prédikációt elmondjon. Köszönjük az értékes üzenetet – útravalóként!

Az áldozással és úrvacsorával egybekötött istentiszteletet ünnepi '56-os műsor követte zsfolt ház előtt. Megdöbbentő volt, amikor két egykori egyetemista, dr. Haris József, illetve dr. Ritter Károly elszavalta saját versét, amelyet annak idején Gödöllőn, illetve Marosvásárhelyen írt. Az előbbi az októberben megjelent szabadságot köszöntötte, az utóbbi vérbe fojtását siratta.

Döbbszent csendben nézte végig és könnyezett meg a hallgatóság azt a félórás, remek összeállítást, amelyet Trencsényi János készített Magyar József 1956-os filmjéből.

Az ünnepi megemlékezésen Jókai Anna mondott beszédet, aki már nyolc évvel ezelőtt is vendége volt a közösségnek. Megrázó és elgondolkodtató előadásában párhuzamot vont 1848–49 és 1956 eseményei és következményei között. Szinte kísérteties azonosságot mutatott föl a két, hősiessé vívott és tragikusan végződött nemzeti katasztrófánk között, amelyek egészen a mai Magyarország szomorú mindennapjainig kísértének. Többek között Nagy Imrét, '56 miniszterelnökét idézte, aki kivégzése előtt ezt mondta: „Attól félek, hogy azok fognak majd rehabilitálni, akik most felakasztanak...” Reménységet, megértést és szeretetet kell kérnünk, hogy ezek a múltbeli tragédiák ne ismétlődjenek meg újra – mondta az írónő. Végül felolvasta legújabb művei egyikét, Krónikás ének 1956–2006 címmel.

Köszönjük a három csúcsot: az ígéhirdetést, a filmet és az ünnepi beszédet!

■ GÉMES ISTVÁN

AZ ÁGOSTAI HITVALLÁS

Hitvallás, amelyet a győzhetetlen V. Károly császárnak az ágostai [augzburgi] birodalmi gyűlésen adtak át az 1530. esztendőben

Hazánkban az Ágostai hitvallást az 1530. évi benyújtása óta minden évszázadban legalább egyszer – de volt rá példa, hogy többször is – kiadták. A 20. század különösen is termékeny volt ebből a szempontból. A legutolsó kiadás megjelenése (1957) óta azonban ötven év telt el, ennek példányai könyvesboltban már nem szerezhetők be.

Az újabb kiadás elkészítését ezenkívül más tényezők is indokolják. Egyrészt a teológiai képzés állandónak mondható, illetve az elmúlt években meglevenedett iskolai hitoktatás új igénye, másrészt az, hogy az Ágostai hitvallás benyújtásának 1980-ban ünnepelt 450. évfordulója, valamint a megigazulásról szóló evangélikus–római katolikus Közös nyilatkozat Augsburgban 1999. október 31-én történt aláírása ökumenikus érdeklődést keltett.

A jelen fordítás nem teljesen új, hanem Nagy Gyula fordítását (1957) vette alapul, felhasználva Paulik János (1896, 1900) és Pröhle Károly (1930, 1943) fordítását. A két azonos tekintélyű eredeti szöveg – latin és német – közül a korábbi fordításoknál is határozottabban a latin szöveget tolmácsolja a két fordító, Bódi Emese latinintanár és Reuss András teológiai tanár. A fordítóknak ez az együttműködése újdonság az Ágostai hitvallás eddig készült magyar fordításainak történetében.

Az alábbiakban az egyházunk hitvallási iratait közreadó, készülő sorozat első kötetének kéziratát alapján közöljük az Ágostai hitvallás első részét (a fő hitcikkeket). A bőséges jegyzetanyag, illetve a tájékoztató egyébként segítő szövegek közlésétől hetilapunkban eltekintettünk.

„És a királyok előtt szölok a Te bizonyágaidról, és nem szégyenülök meg.” (Zsolt 119,46)

[Előszó]

Győzhetetlen és felséges Császár, legkegyelmesebb Urunk! Császári Felséged birodalmi gyűlést hirdett meg Augsburgba, hogy ez tanácskozzék majd a török – a keresztyén név és vallás e legádázabb, örökös és régi ellensége – elleni védekezésről, hogyan lehetne dühödttá támadásainak tartós és szakadatlan háborús felkészüléssel ellenállni; tanácskozzék továbbá szent vallásunk, a keresztyén hit ügyében támadt ellentétéről is, hogy a pártfelek egymás véleményét és álláspontját a vallás kérdésében kölcsönös szeretettel, jóakarattal és türelemmel nyilvánosan meghallgassák, megismerjék és mérlegre tegyék, s így – a mindkét oldal írásában eltérően tárgyalt kérdéseket helyreigazítva – ezek a dolgok elrendeződjenek és visszajussanak az egyetlen, egyszerű igazsághoz és a keresztyén egyetértéshez; így kövessük és őrizzük meg ezután az egyetlen, tiszta és igaz vallást, s amiképpen egy Krisztus [uralma] alatt vagyunk és küzdünk, ugyanúgy egy keresztyén egyházban is élhessünk, egységben és egyetértésben. Amikor minket, alulírottakat a többi választófejedelmekhez, fejedelmekhez és rendekhez hasonlóan az említett gyűlésre meghívtak, hogy a császári rendeletnek készségesen eleget tegyünk, idejében eljöttünk Augsburgba, s – dicsekvés nélkül mondjuk – a legelső közt jelentünk itt meg.

Császári Felséged itt Augsburgban, e gyűlés kezdetén is tudtára adta a választófejedelmeknek, fejedelmeknek és a birodalom többi rendjének más dolgokkal együtt, hogy a császári rendelet értelmében a birodalom minden egyes rendjének elő kell terjesztenie és át kell nyújtania véleményét, illetve állásfoglalását német és latin nyelven. Tanácskozásunkat követően, a múlt szerdán mi azt a választ adtuk Császári Felségednek, hogy részünkről hitvallásunk cikkeit a következő pénteken adjuk majd át. Azért hogy Császári Felséged akaratának eleget tegyünk, átnyújtjuk ígéhirdetőink és a magunk hitvallását a vallás kérdésében: így tanítottak nálunk mindeddig a Szentírás és Isten tszta igéje alapján.

Ha tehát majd a többi választófejedelelem, fejedelelem és rend is ugyanígy – latin és német nyelvű iratokban – eladta véleményét a vallás ügyében az említett császári előterjesztés szerint, erre az esetre a Császári Felségedet, legkegyelmesebb Urunkat megillető engedelmisséggel készségesen felajánljuk: az előbb említett fejedelmekkel, a mi barátainkkal és a rendekkel baráti módon tanácskozunk alkalmas, elfogadható módokatokról avégből, hogy – amennyire tisztességgel lehet – megegyezésre jussunk, s ezt az ügyet mindkét részről előterjesztett iratok alapján minden gyűlölködő szándéktól mentes, békülékeny szellemben ily módon megtárgyaljuk, a vizsálynak köztünk, pártfelek közt Isten segítségével véget vessünk, és az egy, igaz, egyetértő valláshoz visszajussunk; amint valamennyiünknek az egy Krisztus [uralma] alatt kell lennünk, küzdenünk, s az egy Krisztust kell vallanunk, Császári Felséged rendeletének szellemében, és mindenek eljussanak Isten igazságára, mi ezért könyörgünk forró imádságokban Istenhez, segítsé ez az ügyet és adjon békeséget.

Ha pedig az ügynek ez a megtárgyalása nem sikerülne Császári Felséged rendeletének szellemében, és eredménytelenül végződnek – ez a többi választó-

tófejedelemtől, fejedelemtől és rendtől mint a másik pártfélétől függ –, mi akkor is bizonyosságát adjuk: amennyire ez Istennek és jó lelkiismerettel lehetséges, semmit sem utasítunk vissza, ami valamiképpen a keresztyén egyetértés elérésére vezethet; Császári Felséged, valamint a többi választófejedelelem, birodalmi rend és mindenki, akit csak áthat a szeretet és buzgóság az igaz vallás iránt, s aki ezt az ügyet részrehajlás nélkül meghallgatni hajlandó, a magunk és a mieink hitvallásából ezt majd kegyesen megismeri és megérti.

Császári Felséged a választófejedelmeknek, fejedelmeknek és birodalmi rendeknek nem egyszer, hanem ismételten azt is kegyesen tudtára adta, az Úr 1526. esztendejében Speyerben tartott birodalmi gyűlésen pedig császári üzenetének megadott és előírt formájában nyilvánosan felolvastatta, hogy Császári Felséged bizonyos, akkor megjelölt okoknál fogva ebben a vallási vitában nem kíván döntést hozni, ellenben a római pápánál szorgalmazni szándékozik a zsinat összehívását. Ez még részlete-

AZ ÁGOSTAI HITVALLÁS ÁTNYÚJTÁSA – JELENFOTÓ ERIC TILL LUTHER-FILMHEŐL

sebben kifejeződött egy évvel ezelőtt, a legutóbbi speyeri birodalmi gyűlésen. Császári Felséged itt Ferdinánd úr, Csehország és Magyarország királya, a mi jóakarónk és kegyes urunk által, továbbá a szöveg és a császári meghatalmazottak útján többek közt tudatta üzenetében, hogy Császári Felséged tudomásul vette és végig gondolta azt a javaslatot, amelyet Császári Felséged birodalmi helytartója, a császári kormány elnöke és tanácsosai és a Regensburgban egybegyűlt többi rend küldöttei terjesztettek elő az egyetemes zsinat egybehívására, s hogy a zsinat összehívását Császári Felséged is hasznosnak ítéli; mivel pedig azok az ügyek, amelyekről akkoriban Császári Felséged és a római pápa közt tárgyalás folyt, szorosan összefüggnek a megegyezés és a keresztyén kibékülés kérdésével, Császári Felséged nem kételkedik benne, hogy a római pápa rávehető lesz az egyetemes zsinat megtartására. Mindezt Császári Felséged kifejezte abbéli igyekezetét, hogy a római pápa ilyen zsinatnak az első alkalmas időpontban meghívólevelek útján történő kihirdetéséhez és egybeseregéséhez hozzájáruljon.

Arra az esetre tehát, ha ezek az ellentétek közöttünk és a másik fél között barátságos módon nem rendeződnek, Császári Felséged előtt az eddigieken felül teljes engedelmisséggel még arra is késznek mutatkozunk, hogy megjelenjünk és számot adjunk ilyen keresztyén, szabad egyetemes zsinaton, amelynek egybehívásáról a választófejedelmek, fejedelmek és birodalmi rendek igen nehéz tanácskozások nyomán mindig nagy egyetértéssel határoztak mindazokon a birodalmi gyűléseken, amelyeket Császári Felséged uralkodása idején tartottak. Ehhez a zsinathoz és Császári Felségedhez ebben a rendkívül nagy és súlyos ügyben kellő módon, törvényes formában már előbb is fellebbeztünk. Ehhez a fellebbezéshez mind a mai napig ragaszkodunk, és tőle – ha az ügyet a császári meghívólevél értelmében barátságos módon meg nem hallgatják és a keresztyén egyetértés helyre nem áll, – sem ezen, sem más tárgyaláson, eltérni nem szándékozunk, de nem is tudunk; erről ezen a helyen is nyilvánosan tanúságot teszünk.

A fő hitcikkek

[I. Istenről]

A gyülekezetek nálunk nagy egyetértéssel tanítják: a niceai zsinat határozata az isteni lényeg egységéről és a három személyről igaz, és azt minden kétel-

kedés nélkül hinni kell; tudniillik, hogy egy isteni lény van, amelyet örökkévaló, testetlen, oszthatatlan Istennek neveznek, és [valóban] az is, végtelen hatalmú, bölcsességű és jóságú, teremtője és megtartója mindennek, láthatóknak és láthatatlanoknak; és mégis három egyenlő lényegű és hatalmú, együtt örökkévaló személy van: az Atya, a Fiú és a Szentlélek. A személy szót pedig olyan jelentéssel használják, ahogyan ebben az összefüggésben az egyházi írók használták: nem részt vagy tulajdonságot jelent másvalamiben, hanem azt, ami önállóan létezik.

Elítélik mindazokat a tévhitásokat, amelyek ez ellen a hittétel ellen támadtak, mint a manicheusokat, akik két őslétezőt vallottak, a jót és a rosszat; továbbá a valentiniánusokat, ariánusokat, eunomiánusokat, mohamedánokat és minden hozzájuk hasonlókat. Elítélik a régi és újfajta szamaszatenusokat is, akik azt állítják, hogy csak egyetlen isteni személy van, ezért az Igéről és a Szentlélekről ravasz és bűnös módon úgy szónokolnak,

get tett. Ezt a hitet számítja be Isten előtté érvényes igazságnak. Római levél 3. és 4. fejezete.

[V. Az egyházi szolgálatról]

Azért, hogy erre a hitre eljussunk, rendeltetett az evangélium tanításának és a szentségek kiosztásának szolgálata. Mert az ige és szentségek mint eszközök által kapjuk a Szentleket, aki hitet támaszt – ahol és amikor Istennek tetszik – azokban, akik hallják az evangéliumot: azt tudniillik, hogy Isten nem érdemeink miatt, hanem a Krisztusért igazítja meg azokat, akik hiszik, hogy Isten őket a Krisztusért kegyelmébe fogadja. Hogy a Lélek ígését hit által megkapjuk [Gal 3,14].

Elítélik az anabaptistákat és másokat, akik azt tartják, hogy az ember külső ige nélkül, saját előkészületei és cselekedetei útján nyeri el a Szentleket.

[VI. Az új engedelmisségről]

Tanítják továbbá, hogy ennek a hitnek jó gyümölcsöket kell teremnie, és hogy a jó cselekedeteket, amelyeket Isten rendelt, Isten akaratáért kell megtennünk, nem pedig abban bízva, hogy ezekkel a cselekedetekkel Isten színe előtt érdemessé lehetünk a megigazulásra. Mert a bűnbocsánatot és megigazulást hittel lehet megragadni, amint Krisztus szava is bizonyítja: „Bár mindezeket megcselekedtetek, mondjátok: haszontalan szolgák vagyunk.” Ugyanezt tanítják a régi egyházi írók is. Ambrosius ugyanis így szól: „Isten azt végezte, hogy aki Krisztusban hisz, az üdvözül, és cselekedet nélkül, egyedül hittel, ingyen nyeri el a bűnök bocsánatát.”

[VII. Az egyházzól]

Tanítják továbbá, hogy az egy szent egyház minden időben megmarad. Az egyház pedig a szentek gyülekezete, amelyben az evangéliumot tisztán tanítják, és a szentségeket helyesen szolgáltatják ki. Az egyház valódi egységéhez elegendő egyetérteni az evangélium tanításában és a szentségek kiszolgáltatásában. De nem szükséges, hogy mindenütt hasonló legyenek az emberi hagyományok, vagyis az emberek által megállapított vallási szokások és szertartások; amint Pál mondja: egy a hit, egy a kezestség, egy az Istené és Atyja mindeneknek stb.

[VIII. Mi az egyház?]

Bár az egyház önmagában a szentek és igazán hívők gyülekezete, mivel azonban ebben az életben sok képmutató és gonosz keveredik közéjük, ezért a szentségekkel akkor is szabad élni, ha gonoszok szolgáltatják ki, Krisztus mondása szerint: az írástudók és a farizeusok a Mózes székében ülnek stb. A szentségek is, az ige is Krisztus rendelése és parancsa folytán hatékonyak, még akkor is, ha gonoszok nyújtják azokat.

Elítélik a donatistákat és hasonlókat, akik tagadták, hogy szabad gonoszok szolgálatával élni az egyházban, s úgy gondolták, hogy a gonoszok szolgálata haszontalan és hatástalan.

[IX. A keresztségről]

A keresztségről azt tanítják, hogy szükséges az üdvösséghez, és hogy Isten a keresztség által felkínálja kegyelmét, továbbá hogy meg kell kereszteni a gyermekeket. Ezeket a keresztség által Istennek felajánlva Isten a kegyelmébe fogadja őket.

Elítélik az anabaptistákat, akik helytelenítik a gyermekkeresztséget, és azt állítják, hogy a gyermekek keresztség nélkül üdvözülnek.

[X. Az úrvacsoráról]

Az úrvacsoráról azt tanítják, hogy Krisztus teste és vére valóságosan jelen van, és kiosztásra kerül az úrvacsorával élőknek; és elutasítják azokat, akik másként tanítanak.

[XI. A gyónásról]

A gyónásról azt tanítják, hogy a magánfeloldozást meg kell őrizni a gyülekezetekben, bár a gyónásban nem szükséges az összes vétek felsorolása. A zsol-tár szerint ugyanis ez lehetetlen: a tévedéseket ki veheti észre?

[XII. A bűnbánatról]

A bűnbánatról azt tanítják, hogy akik a keresztség után bűnbe estek, bármikor részesülhetnek bűnbocsánatban, ha megtérnek, s az ilyen bűnbánatra térteket az egyház köteles feloldozni. A bűnbánat pe-

[IV. A megigazulásról]

Tanítják továbbá, hogy az emberek nem tudnak megigazulni Isten színe előtt a saját erejükből, érdemeik vagy cselekedeteik alapján, hanem ingyen, Krisztusért, hit által igazulnak meg, ha hiszik, hogy (Isten) kegyelmébe fogadja őket, és megbocsátja bűneiket a Krisztusért, aki halálával bűneinkért ele-

dig helyes értelemben e két részből áll: az egyik a töredelem, vagyis az a rettegés, amelyet a bűn megismerése kelt a lelkiismeretben; a másik pedig a hit, amely az evangéliumból vagy feloldozásból fakad, és Krisztusért hiszi a bűnök bocsánatát, megvigasztalja a lelkiismeretet, és megszabadítja a rettegésektől. Ezután jó cselekedeteknek kell következniük, amelyek a bűnbánat gyümölcsei.

Élítelik az anabaptistákat, akik tagadják, hogy az egyszer már megigazultak elveszthetik a Szentlelket; továbbá, akik azt állítják, hogy egyesek ebben az életben olyan tökéletességre jutnak, hogy lehetetlen vétkezniük.

Élítelik a nováciánusokat is, akik nem akarták feloldozni a keresztség után a bűnbánatra tért elbuktakat.

Elvetik azokat is, akik nem azt tanítják, hogy hit által részesülünk a bűnök bocsánatában, hanem arra utasítanak, hogy saját elégtételeinkkel érdemeljük ki a kegyelmet.

[XIII. A szentségekkel élésről]

A szentségekkel élésről azt tanítják: a szentségek nemcsak azért rendeltettek, hogy ismertetőjelei legyenek a hit megvallásának az emberek közt; hanem inkább azért, hogy jelei és bizonyosságai legyenek Isten irántunk való jóakarátának, s felkeltsék és erősítsék a hitet mindazokban, akik élnek velük. A

LUTHER MÁRTON WITTENBERGEN (JELÉNÉFOTO)

szentségekkel ezért úgy kell élni, hogy vele járjon a hit, amely bízunk a szentségek által nyújtott és szemünk elé tárt ígéretekben.

Élítelik tehát azokat, akik azt tanítják, hogy a szentségek pusztán elvégzésükkel tesznek igazgá, és akik nem tanítják, hogy a szentségek használatában szükséges a hit, amely bízunk a bűnök bocsánatában.

[XIV. Az egyházi rendről]

Az egyházi rendről azt tanítják, hogy nyilvánosan senki sem tartozik tanítani és a szentségeket kiszolgáltatni az egyházban, csak az, akit erre szabályszerűen elhívtak.

[XV. Az egyházi szokásokról]

Az egyházi szokásokról azt tanítják, hogy meg kell őrizni mindazokat a szokásokat, amelyek bűn nélkül megtarthatók, és az egyház békességét, jó rendjét szolgálják – mint bizonyos szent napok, ünnepek és hasonlóak.

Az ilyen dolgokra nézve ugyanakkor intik az embereket, ne terheljék meg a lelkiismeretet, mintha az ilyen vallási szokások szükségessé lennének az üdvösséghez.

Arra is figyelmeztetik őket, hogy azok az emberi hagyományok, amelyeket Isten kiengesztelésére, a kegyelem kiérdemlésére és a bűnökért elégtételül rendelt el, ellenkeznek az evangéliummal és a hitről szóló tanítással. Ezért az olyan fogadalmak, ételre és napokra vonatkozó hagyományok stb., amelyeket a kegyelem kiérdemlésére, valamint bűnökért adott elégtételként hoztak szokásba, haszontalanok, és ellentétesek az evangéliummal.

[XVI. A közügyekről]

A közügyekről azt tanítják, hogy a törvényes világi intézmények Isten jó alkotásai, a keresztyéneknek szabad hivatal viselniük, bírászkodniuk, császári és más, érvényben levő törvények szerint ítélezniük, jogos halálos ítéleteket hozniuk, jogos háborút viselniük, katonáskodniuk, törvényes szerződést kötniük, saját tulajdonnal rendelkezniük, a hatóságok kívánságára esküt tenniük, házasodniuk és férjhez menniük.

Élítelik az anabaptistákat, akik tiltják a keresztyéneket ilyen világi kötelességektől.

Élítelik azokat is, akik az evangéliumi tökéletességet nem az istenfélelemben és hitben, hanem a világi kötelességek elhagyásában keresik, mert az evangélium a szív örökkévaló igazságát tanítja. Ezel azonban nem forgatja fel az állami vagy a családi élet rendjét, hanem nagyon is megköveteli, hogy azt Isten rendelkezésként megtartsuk, és a szeretetet

ezekben a rendekben gyakoroljuk. A keresztyének tehát kötelesek felsőbbsegeiknek és a törvényeknek engedelmeskedni, kivéve, ha azt követelik tőlük, hogy bűnt kövessenek el; mert akkor inkább kötelesek Istennek engedelmeskedniük, mint az embereknek. ApCsel 5,29.

[XVII. Krisztus ítéletre való visszajöveteléről]

Tanítják továbbá: Krisztus a világ végén megjelenik majd, hogy ítéletet tartson, a halottakat mind feltámasztja; az istenfélőknek és választottaknak örök életet és soha el nem múló boldogságot ad; az istenteleneket és az ördögöket pedig arra kárhoztatja, hogy vég nélkül gyötrődjenek.

Élítelik az anabaptistákat, akik azt tartják, hogy az elkárhozott emberek és az ördögök büntetése egyszer véget ér.

Élítelnék másokat is, akik most olyan zsidós nézeteket hirtelen, hogy a halottak feltámasztása előtt az istentelenek teljes leigázásával az istenfélők szerzik meg a világalalmat.

[XVIII. A szabad akaratról]

A szabad akaratról azt tanítják: az emberi akaratnak van annyi szabadsága, hogy becsületes világi életet tudjon folytatni, és választani tudjon olyan dolgok közül, amelyek az értelem hatáskörébe tar-

szen napok és böjti idők megtartása, testvéregyesületek, zárandoklatok, szentek tisztelése, rózsafüzér, szerzetesség és hasonlóak. Intésünkre ellenfeleink ezeket lassan-lassan kezdik elhagyni, s az ilyen haszontalan dolgokról már nem prédikálnak annyit, mint azelőtt. A hitet is kezdik emlegetni, pedig azelőtt milyen feltűnő volt róla a hallgatás! Tanítják, hogy nem pusztán cselekedetekből igazulunk meg, hanem összekötik a hitet és a cselekedeteket, s azt mondják, a hit és cselekedetek által igazulunk meg. Ez a tanítás túrhetőbb az előzőnél, és több vigasztalást adhat, mint régi tanításuk.

Mivel a hitről szóló tanítás sokáig hevert ismeretlenül, – pedig ennek kell a földolagnak lennie az egyházban, ilyen módon szükséges azt mindenkinek vallania, hogy a hitből származó igazságról mélyesécs csönd volt a prédikációkban, és csak a cselekedetekről szóló tanítást hánytorgatták az egyházban –, a mieink a következő módon tanították a gyülekezeteket a hit dolgában:

Először is: cselekedeteink sem Istent nem engesztelhetik ki, sem a bűnbocsánatra és kegyelemre nem tehetnek érdemessé, ezt csak hittel érjük el, ha hisszük, hogy Krisztusért kegyelmet nyerünk, aki egyedül rendeltetett közbenjáróul és engesztelésül, aki által az Atya kiengesztelődik. Aki tehát abban bizakodik, hogy cselekedetekkel válik érdemessé a kegyelemre, az megveti Krisztus érdemét, kegyelmét, és Krisztus nélkül, emberi erővel keresi az utat Istenhez, bár Krisztus magáról mondotta: Én vagyok az út, az igazság és az élet [Jn 14,6].

Ez a hitről szóló tanítás Pálnál mindenütt szóba kerül, Ef 2,8: kegyelemből van üdvösségetek hit által, nem cselekedetekből stb.

És nehogy valaki azzal kötekedjék, hogy mi Pálnak valamilyen újfajta magyarázatát gondoltuk ki: az egyházi atyák ezt a dolgot teljes egészében bizonyítják. Augustinus számos könyvében ugyanis védi a kegyelmet és a hitből származó igazságot a cselekedetek érdemszerzésével szemben. Ambrosius is hasonló dolgokat tanít. „A pogányok elhívásáról” című munkájában és másutt. A pogányok elhívásáról írt könyvében ezt mondja: „A Krisztus vérén szerzett váltság értéktelenné válnék, s az Isten irtalmassága sem győzedelmeskednék az emberi cselekedetek jogigényén, ha a kegyelemből való megigazulás megelőző érdeméért járna: így nem az ajándékozó ajándéka volna, hanem a munkálkodó bére.”

Bár a járatlanok megvetik ezt a tanítást, az istenfélők és megretentet lelkiismeretűek maguk tapasztalják, milyen nagy vigasztalást ad, mert a lelkiismeretet nem nyugtatja meg semmiféle cselekedet, csak a hit: amikor megbizonyosodik arról, hogy Isten kiengesztelődött a Krisztusért, amint Pál tanítja Róm 5,1-ben: megigazulva hit által, békességünk van Istennel. Ezt az egész tanítást a rettegő lelkiismeret említett küzdelméhez kell hozzámérnünk, e nélkül a küzdelem nélkül meg sem lehet érteni. Ezért ítélik meg a helytelenül a járatlan és avatatlan emberek, akik arról álmodoznak, hogy igaznak lenni keresztyén értelemben sem más, mint igaznak lenni világi vagy filozófiai értelemben.

Azelőtt a cselekedetekről szóló tanítással gyötör-

MELANCHTHON FÜLÖP ERIC TILL LUTHER-FILMÉBEN

ték a lelkiismeretet, nem hallották az evangélium vigasztalását. Egyeseket pusztába, kolostorokba üzött a lelkiismeretük, azt remélve, hogy ott a szerzetesi étellel érdemessé válnak a kegyelemre. Mások másféle cselekedeteket gondoltak ki a kegyelem kiérdemlésére és a bűnökért való elégtételre. Ezért szerfelett szükséges volt, hogy ezt a Krisztusban való hitről szóló tanítást továbbadják és felújítsák, hogy ne maradjon vigasztalás nélkül, akinek retteg a lelkiismerete, hanem megtudja: a Krisztusban való hittel nyerjük el a kegyelmet és a bűnök bocsánatát.

Emlékeztetik az embereket arra is, hogy a hit szó e helyen nem a történet ismeretét jelenti, ami az istenteleneben és az ördögökben is megvan, hanem olyan hitet jelent, amely nemcsak magát a történetet hiszi, hanem e történet eredményét is, tudniillik ezt a hittételt a bűnök bocsánatáról, tudniillik hogy Krisztus által mienk a kegyelem, az igazság és a bűnbocsánat.

Aki pedig már tudja, hogy Krisztus által kegyelmes Atyja van, az igazán ismeri Istent; tudja, hogy Istennek gondja van rá; segítségül hívja; röviden: nincs Isten nélkül, mint a pogányok. Az ördögök és

az istentelenek viszont nem tudják hinni ezt a hittételt: a bűnök bocsánatát. Ezért gyűlölik Istent, és mint ha ellenségek volna; nem hívják segítségül, és nem várnak tőle semmi jót. Augustinus is így inti az olvasót a hit szóval kapcsolatban, s arra tanít, hogy a hit szót a Szentírásban nem az ismeretre kell érteni, ez megvan az istenteleneben is, hanem arra a bizodalomra, amely megvigasztalja és felemeli a megretent szíveket.

Továbbá a mieink azt tanítják: szükséges a jó cselekedni, de nem azért, hogy abban bizakodjunk, hogy ezáltal érdemessé válunk a kegyelemre, hanem azért, mert ez Isten akarata. Csak hittel ragadható meg a bűnbocsánat és a kegyelem. De mivel hit által elnyerjük a Szentlelket, azért a szívek is megújulnak, és új indításokkal telnek meg annyira, hogy jó cselekedeteket tudnak teremni. Ezt mondja Ambrosius is: a jó akarattal és az igaz cselekvésnek a hit a szülőanyja. Az emberi akaratot Szentlelek nélkül telve van istentelen indulatokkal, és sokkal erőtlenebb, semhogy jó cselekedeteket tudna véghezvinni Isten színe előtt. Azonfelül még az ördög hatalmában is van, s ez az embert különféle bűnökre, hitetlen gondolatokra és nyílt gonosztettekre ösztönzi. Világosan láthatjuk ezt a filozófusoknál, akik személy szerint igyekeztek ugyan becsületesen élni, de nem sikerült nekik, sőt számos nyilvánvaló vétkekkel szennyezték be magukat. Ilyen nagy az ember gyengesége, ha nincsen benne hit és Szentlelek, s egyedül a saját emberi erejével kormányozza magát.

Mindebből könnyen kiviláglik: ezt a tanítást nemcsak vádolni nem szabad azzal, hogy tiltja a jó cselekedeteket, hanem sokkal inkább dicsérni kell, mert megmutatja, hogyan tudunk jó cselekedeteket tenni. Hit nélkül ugyanis az emberi természet semmiképp sem tudja megtenni azokat a cselekedeteket, amelyeket az első vagy a második parancsolat követel. Hit nélkül nem hívja Istent segítségül, nem vár Istentől semmit, nem túri el a keresztet, hanem embereknél keres oltalmat, és emberi oltalomban bízik. Így uralkodik a szívben mindenféle kívánság és emberi elgondolás, mivel hiányzik a hit és a bizodalom Isten iránt. Ezért mondotta Krisztus: nélkülem semmit sem cselekedhettek, Jn 15,5. És ezért így énekel az egyház:

A te hatalmad nélkül
Semmi sincs az emberben,
Nincsen semmi büntelen.

[XXI. A szentek tiszteletéről]

A szentek tiszteletéről azt tanítják: a szentekről megemlékezhetünk azért, hogy kövessük hitüket és jó cselekedeteiket, hivatásunk szerint, ahogyan követheti a császár Dávid példáját azzal, hogy hadat visel a török hazánktól való elűzésére. Ugyanis mindkettő király. Azt azonban nem tanítja a Szentírás, hogy a szentekhez fohászkodjunk, és a szentektől kérjünk segítséget, mert egyedül Krisztust állítja elénk közbenjáróul, engesztelésül, főpapul és szószólóul. Őt kell segítségül hívunk, és megígérte, hogy meghallgatja könyörgésünket, és ezt a tiszteletet fogadja a legszívesebben, vagyis ha őt hívjuk segítségül minden nyomorúságunkban. Ijn 2,1: Ha valaki vétkezik, van szószólónk az Atyánál stb.

[Az első rész befejezése]

Nagyjából ez a foglalata tanításunknak, amint megállapítható, semmi sincsen benne, ami a Szentírásból vagy az egyetemes egyháztól vagy a római egyháztól eltérne, amennyire ezt az egyházi írókból ismerjük. Mivel így áll a dolog, kegyetlenül ítélnék nek, akik azt követelik, hogy a mieinkkel eretnekek módjára kell banni. Az egész vita a körül a néhány visszaélés körül folyik, amelyek biztos tekintély nélkül csúsztak be a gyülekezetekbe, s ha ezekben a dolgokban volna is véleménykülönbség, mégiscsak illett volna a püspökökhöz annyi kiméletelesség, hogy a most előterjesztett hitvallásra való tekintettel megtűrjék a mieinket, hiszen még az egyházi törvények sem olyan szigorúak, hogy mindenütt ugyanazokat az egyházi szokásokat követeljék meg, nem is voltak soha egyforma szokások minden gyülekezetben. Bár nálunk a régi szokások jó részét mégis gondosan megőrzik. Hamis rágalom ugyanis, hogy gyülekezeteinkben minden régi szerzetést, minden régi intézményt eltörölnek. Ellenben általános volt az a panasz, hogy elterjedt egyházi szokásokhoz bizonyos visszaélések fűződtek. Mivel ezeket jó lelkiismerettel nem lehetett megtűrni, bizonyos mértékig helyreigazították őket.

Császári Felségednek hívei és alattvalói:

JÁNOS szász herceg, választófejedelem
GYÖRGY brandenburgi örgróf
ERNŐ saját kezével
FÜLÖP hesseni tartománygróf, aláírta
JÁNOS Frigyes szász herceg
FERENC lüneburgi herceg
FARKAS anhalti fejedelem
Nürnberg tanácsa és előljárósága
Reutlingen tanácsa

Egy magyar fejedelem Genfben

Négyszáz éve halt meg Bocskai István

► Az elmúlt években többször jártam Svájcban. Mindannyiszor elcsodálkoztam, amikor a zürichi, berni, lausanne-i hatalmas gótikus katedrálisokról kiderült: valamennyi úgynevezett „reformierte Kirche” – vagyis protestáns templom.

Annyira furcsa volt az itthon megszokott egyszerű templomépületek, sokszor a puritánságig dísztelen belső terek után az impozáns méretű, többhajós, gótikus boltívekkel, színes ólomüveg ablakokkal díszes épületeket protestáns templomokként látni. Amikor pedig szeptemberben genfi idegenvezetőm a reformáció emlékművéhez közeledve elmesélte, hogy van ott egy híres magyar is, valami „Ockoi”, szégyenszemre csak akkor ugrott be a nagy erdélyi államférfi és reformátor neve, amikor már a szobor előtt álltam.

„Száznegyvenhárom léptem; ez a hossza az emlékműnek. (...) Kálvin, Knox, Farel, Béza! S bika-fővel a hadrakelt hit zord hadnagyai, a Vilmosok! és Coligny és Cromwell – ők néztek rám – s a szabályas Bocskai!...”
(Illyés Gyula: A reformáció genfi emlékműve előtt, részlet)

Elgondolkoztató, hogy milyen keveset, közelebbről szinte semmit sem halottunk Bocskai Istvánról mostanában – holott idén volt az általa a Habsburgokkal megkötött bécsi béke 400. évfordulója, amely Európában először tette lehetővé a szabad vallásgyakorlást. Ráadásul, csöppet sem mellesleg, Bocskai István halálának is éppen 400 éve.

De ki is volt a reformáció legnagyobbjai között emlegetett Bocskai István? 1557. január 1-jén a „kincses városban”, Kolozsvárott látta meg a napvilágot. A kor szokásainak megfelelően a bécsi udvarban nevelkedett, apródként. Harmincöt évesen már ő volt a nagyváradi várkapitány, legfontosabb feladata Erdély és a magyar végvárok védelme volt a törökkel szemben. Erdély fejedelme, Báthory Zsigmond hamarosan rábízta a törökellenes szövetség létrehozását.

A történelmi idő azonban nem kedvezett sem Bocskainak, sem Erdélynek. A gyenge kezű Báthory Zsigmond lemondott, így Erdély földje hamarosan csatátérre vált. A török mellett a Habsburgok is meg akarták szerezni a mindig is értéket jelentő fejedelemséget. Így Bocskainak, aki korábban a törökkel küzdött, most már a másik ellenséggel is fel kellett vennie a harcot. Mivel szembeszállt a császári megszálló csapatok hírhedt ve-

zérével, Bastával, 1602-ben el kellett hagynia a hazáját, Prágába száműzték.

Kétszázévi kényszerű külhoni tartózkodás után bihari birtokaira vonult vissza, de nem adta fel politikai terveit, népe függetlenségének visszaszerzését, Erdély és a királyi Magyarország egységének megteremtését. Tervének megvalósításához sokak döbbenetére a hajdúkat kezdte toborozni.

A hajdúk a paraszti világ egyik legmegvetettebb rétegét alkották. Közöségtől elvadult, keménykötésű emberek voltak, akik abból éltek, hogy a korabeli Magyarország „exportcikkét”, a szürke-marhagulyát lábán hajtották el – ha kellett – Bécsig vagy Milánóig. Segítségük-

csen – Magyarország fejedelmévé választotta az országgyűlés.

A fejedelem első intézkedéseivel letelepítette és nemességgel jutalmazta a kálvinista hitű hajdúkat. Ekkor jöttek létre a mai napig is fennálló hajdúvárosok.

Az 1606-ban megkötött bécsi béke elismerte Erdély és a Partium önállóságát.

Hosszas alkudozások után – a fejedelem közbenjárására – Bécs a nemeseknek, a városoknak és a végvárak katonáinak az egész ország területén megengedte, hogy tetszésük szerinti vallást kövessenek. Bocskai István ezzel hosszú időre biztosította nemcsak Erdély függetlenségét, hanem az összes magyar protestáns vallásszabadságát is. 1606 nyara volt ek-

Genfben, a reformáció emlékművén Bocskai szobrán a fejedelem jelmondata latinul. Magyarul a felirat: „Hitünknek, lelkiismeretünknek és régi törvényeinknek szabadságát minden aranynál feljebb becsüljük.”

kel 1604. október 15-én Álmosdnál, majd Diószegnél Bocskaiék szétverték a fejedelem ellen indított császári sereget.

A hajdúk seregéhez csatlakoztak az egyre erősödő ellenreformáció ellen zúgó polgárok és hamarosan a független Magyarországot követelő köznemesek is. Egyszerre küzdöttek a török és a Habsburgok ellen – s a meggyökeresedni kívánó protestáns vallásszabadságért.

1605 februárjában Bocskai Istvánt erdélyi fejedelemmé, áprilisban – Szeren-

kor; alig száz évvel korábban hirdette meg tanait Luther Márton; szerte a kontinensen üldözték a protestánsokat.

Bocskai István erdélyi fejedelemnek köszönhetően hazánk ekkor a „modern Európa” kötelékébe tartozott. Az a bizonyos bécsi béke mondta ki először Európában a szabad vallásgyakorlatot. A diadalt jelentő megegyezést a fejedelem csak fél évvel élte túl; 1606 decemberében Kassán meghalt.

■ JÁSDI BEÁTA

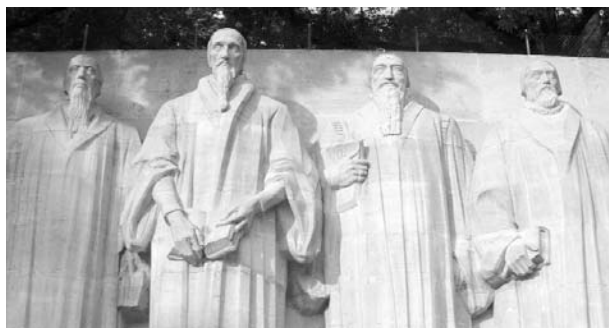
Bocskai István végrendeletéből

... igazán és jó lelkiismerettel meghagynom, szeretettel intvén mind az erdélyieket és magyarországi híveinket az egymás közt való szép egyezésre, atyafiúi szeretetre. Az erdélyieket, hogy Magyarországtól, ha más fejedelemség alatt lesznek is, el ne szakadjanak. A magyarországiakat, hogy az erdélyieket el ne taszítsák, tartsák ő atyafiainak és ő véredeknek, tagjoknak.”

Akik Svájcban reformáltak...

Kálvin János

1541-től a genfi városi tanács felkérésére a város egyházi életének vezetőjévé nevezték ki. Kálvin betiltotta a hivalkodó, fényűző életmódot, a táncmultságokat, a szerencsejátékokat, bezáratta a színházakat és a kocsmákat. Még az öltözködés és az étkezés szabályait is meghatározta. Ezek megszegéséért szigorú büntetéseket helyezett kilátásba. Kálvin kezdeményezésére három fakultással nyitották meg 1559-ben a genfi akadémiát, amely tevékenyen hozzájárult a kálvinista teológia tanításához. Genf az irodalmi élet központja lett, ahol egyszerre harminc könyvnyomda működött. Kálvin fő tanítása a predestináció, az eleve elrendelés elve. Még az üzleti sikert is az eljövendő megváltás jeleként értelmezte. Alapelve volt, hogy az ember nemcsak erkölcsös, hanem egyszerre tevékeny életet köte-

A reformáció genfi emlékművének részlete – balról a második Kálvin

les élni. Kálvin Genfben vitte sikerre a reformáció új irányzatát, amelynek talaján állnak a református egyházak ma is világszerte.

Ulrich Zwingli

Svájc németlakta részén élő pap volt, aki Lutherrel egy időben lépett fel az egyházi reformokért. 1519-ben a zürichi főtemplom lelkésze lett. Miután 1523-ban eretneknek nyilvánították, a zürichi városi főtanács hatszáz egyházi és világi személy részvételével nyilvános vitát hirdetett Zwingli és ellenfelei között. A konstanzi püspök képviselője itt Zwingli tételeivel csupán a hagyomány és a zsinatok tekintélyét állította szembe, ezért a főtanács Zwinglit nyilvánította győztesnek. A templomokból eltávolították a képeket, szobrokat, oltárokat, majd eltörölték a misét; az úrvacsorát fatányérokra és fakupákra két szín alatt szolgáltatták ki. Zwingli reformatori tanítása Luther tanaival jórészt egyezett, azonban egyes pontokban voltak közöttük eltérések is. Zwingli száműzött az egyházból minden külsőséget. Kezdetben még az orgonáé is. Az egyház legfőbb kormányzó hatóságaként a nép szabad választása folytán létrejött világi hatóságot ismerte el.

Prédikációi hatására a reformáció ügye nemcsak Zürichben, hanem Bernben is terjedt. Az öt szegényebb „öskanton” ugyanakkor határozottan ellenezte minden újítást. 1531-ben háború tört ki a katolikus és a reformokat támogató kantonok között. Az ütközetben a katolikusok győztek, és Zwingli is elesett a csatában; a reformáció általa megindított svájci térhódítása ennek ellenére folytatódott.

■ J. B.

Thököly Imre hamvai Budapesten

► A „kuruc király” 1699-ben, II. Rákóczi Ferenc fejedelem pedig tizenkét évvel később, 1711-ben vett kényszerű, örök búcsút hazájától. A kis-ázsiai Nikomédia (1705), illetve Rodostó (1735) nagy halottja a történelmi viharok hosszú évszázadai során idegen, török földben nyugodott. Thaly Kálmánnak és lelkes társainak kezdeményezésére, majd Wekerle Sándor miniszterelnök felterjesztésére I. Ferenc József 1904-ben amnesztiában részesítette az 1715-ös törvényben örök hontalanságra ítélt száműzötteket. Ünnepléses hazatérésükre, budapesti felravatalozásukra, majd végső búcsúztatásukra – Kassán, illetve Késmárkon – száz éve, 1906-ban kerülhetett sor.

Konstantinápolyban – a mai Isztambulban – 1906 őszén hét koporsót helyeztek ünnepléses keretek között hajóra, majd Konstancában különvonatra: II. Rákóczi Ferenc és fia, József, Bercsényi Miklós, Esterházy Antal, Sibrik Miklós, Thököly Imre és Zrínyi Ilona hamvait indították haza.

Az 1906. évi XX. törvény cikk értelmében tehát a nagy evangélikus fejedelem is hazatérhetett. Egyházunk vezetői az orszovi határnál várták a hamvakat. Scholtz Gusztáv bányakerületi püspök Zsilinszky Mihály egyházkerületi felügyelő, Dianiska Frigyes késmárki és Francz Ede orszovi lelkész kíséretében mondott áldást: „Hazaérkezett nemzetünk nagy fia a haza földjére, mely mellett egykor jó és balsorsban rendületlenül kitartott. Hazaérkezett nem múltó látogatónak, nem ünneplő vendégnek, hanem hazaérkezett, miként a fiú édes otthonába a távol idegenből. Hazaérkezett állandóan, és itt közöttünk marad, hogy ahol egykor bölcsője ringott, oda szálljon a sírjába is, amelynek szent nyugalma fölött nem az idegen nép szülőtte, hanem saját nemzetének kegyelele örökjék, idők végezetéig. Lelkünk leborul az ő emlékezetének oltára előtt. Hála és kegyelet nagy királyunk iránt, mert visszaadta nekünk

Dezso egyetemes egyházi és iskolai felügyelő, valamint Scholtz Gusztáv, Gyurátz Ferenc, Baltik Frigyes és Zelenka Pál püspökök vezetésével világi és lelkészi karunk nagyszámú küldöttsége.

II. Rákóczi Ferencnek és kíséretének, valamint Thököly Imrének koszorúkkal megrakott és díszsorfállal kísért gyászhintóit tömegek búcsúztatták a Deák térig és a bazilikáig vezető útvonalon.

Amikor a díszmenetből kivált Thököly gyászkozsója, a hamvakat rejtő vörösréz veretes, fejedelmi címeres ládát négy, díszmagyart viselő egyházi méltóság: Zsigmondy Jenő, Wagner Géza, Wagner Lajos és Glück Frigyes vette vállára, és lelkészek sorfala között helyezte az oltár elé épített fejedelmi ravatalra.

A 12 óraker kezdődő gyászistentisztelet Luther diadalmi himnuszával kezdődött, és a „magyar gályarabok énekével”, majd nemzeti Himnuszunkkal zárult. Az ünnepi beszédet itt is Scholtz Gusztáv püspök mondta, aki többek között e szavakkal méltatta a nagy fejedelem emlékét: „Thököly nem halt meg. Thököly él! Az erőszakkal szövetkezett hitszegés idő előtt béníthatta meg a hőst, de a szabadságnak a vezér fíradt kezéből kihulló zászlaját erősebb, fiatal kar ragadta fel, mielőtt porba hullhatott volna. Elnémult, áldott fejedelem Izmitben, virághantós nyugóhelyeden, miként elnémult nagy utódod Rodostóban. De az eszme, amelyért éltetek, küzdöttetek, szenvedtetek és meghaltatok, édes hazánk szabadságának örök eszméje nem halhatott meg, síroktól kikelve létjogosítva követel századok harcában azóta is!”

A Deák téri gyászszertartásnak katolikus és református résztvevői is voltak, így többek között Fraknoi Vilmos római katolikus és Baksay Sándor református püspök. Thököly ravatala mellett az istentisztelet után délután 4 óráig óránként országos képviselők álltak díszőrséget. A tengernyi koszorú között – egykorú feljegyzések szerint – ott volt a Pesti Magyar Egyháznak, a rákoskeresztúri, a bakkonyorsóhelyi gyülekezetnek, Józsefvárosnak és – Zrínyi Ilona tiszteletére – az Országos Nőképző Egyesületnek a koszorúja is.

A Deák téri gyászistentisztelet 1906. október 28-án

nagyjainkat. Egyesüljünk mindnyájan buzgó imádságra a király és a nemzeteknek Atyja, a jószágos Istenhez. Immár az Úr áldjon és őrizzen meg titeket, és legyen hozzátok kegyelmes. Az Úr világítsa orcájtát rátok, és adjon eltektek békeséget. Ámen!”

Szép ökömenikus gesztus volt az a jelenet, amely ezután következett: az evangélikus Kossuth Ferenc Rákóczi koporsóját, a katolikus Apponyi Albert pedig Thököly koporsóját koszorúzta meg méltató szavak kíséretében.

Október 28-án, vasárnap reggel fél kilenckor érkezett meg a különítmény a Keleti pályaudvarra. A fogadóbizottság ajkán felcsendült Vörösmarty Szózata. Egyházunk részéről jelen volt báró Prónay

A gyászünnep után Thököly szarkofágját a Bethlen Gábor Kör díszruhás tagjai vitték ki vállukon a gyászkozsóra, amelyet azután beláthatatlan embertömeg kísért ki a pályaudvarra.

A fejedelem utolsó kívánsága az volt, hogy hazai földben, egy „kulcsos lutheránus város” templomában legyen végső nyugóhelye. Valóban, az egykori Felvidék volt a szűkebb hazája, Késmárk volt a szülővárosa. Ott éppoly fényes pompával fogadták hamvait, mint fővárosunkban. Azt azonban aligha gondolta, hogy a sírja fölött magyar istentisztelet imádsága és magyar ének hangja csak egészen kivételes alkalommal emlékeztethet lángoló magyar hazafiságára!

■ DR. FABINY TIBOR

Októberi döbbenet

Lázalom és remény

Az idei októberben – ötven év telt el: félelmetes jubileum – szinte permanens 1956 szellemével szembesülünk. El nem kerülhetők, valóban fontosak az úgymond hivatalos megemlékezések, de fontosabb, ami '56 kapcsán a lelkekben végbemegy.

Miért félelmetes az ötven év? Mert még sokan itt vannak, itt vagyunk, akik átéltek a fojtogató diktatúra esztendei után a megrázó és felemelő tizenhárom napot. De már több van azok, akiket – személyes élmények híján – érzelmileg, erkölcsileg nem köt '56 emléke, és olykor fontosabb a számukra, hogy miként hasznosíthatják a mai politikában...

Baththyány Lajos, az első felelős és mártír magyar miniszterelnök és az Aradon kivégzett tizenhárom hős honvédtábornok immár történelmi figura. Együtt tisztelgünk mély és őszinte gyászal emléküik előtt. Évről évre megrendülten idézzük fel, hogy életük delén, fiatalon haltak meg hazájukért, a nemzet jövőjéért, értünk.

De '56 mártír miniszterelnökét, Nagy Imrét és meggyilkolt társait sokan ismerték a ma élők közül. Itt élnek köztünk azok is, akik rövidebb-hosszabb ideig börtönt szenvedtek, sőt a siralomházban készültek az utolsó útra, vagy más-ként szenvedtek a megtorlástól. És itt vannak, hazalátogattak sokan abból a kétszázézerből, akik menekültek november 4-e után, és új hazában őrizték meg szívükben a forradalom csodás napjait, de drámáit is. Mert '56 tizenhárom napjában máig hatáon sok minden sűrűsödött, a mai napig ki nem beszélt.

Akár balszerencsének is tulajdoníthatnánk, ami velünk történt, történik, de nincsenek véletlenek. Valahogy úgy jártunk, mint az a család, amelyik összejöjt a feldíszített karácsonyfa körül, hogy együtt ünnepelje a leginkább a szeretetről szóló ünnepet. Azután utólag sem tudták rekonstruálni, hogy miként romlott el minden. Miért tört ki a veszekedés, jöttek elő régi, vélt vagy valós sérelmek, miért vette át a szeretet helyét a keserűség, a gyűlölet.

Mikor e sorokat írom, még előtte vagyunk az ünnepnek. Nem tudom, végül hogyan alakul a helyzet a parlamentben, a hivatalos ünneplésen, mi lesz a Kossuth térrel, hol és hogyan ünnepelnek a különböző politikai erők. Mindez nem mindegy – nem is annyira '56 emléké, hanem a külföld, a nemzetközi közösség előtti jó hírünk maradékát tekintve. Miért van az – halvány reménysugár –, hogy az Európai Parlamentben együtt tudtak megemlékezni a világtörténelmet formáló magyar forradalomról az itthon végzetesen szemben álló politikai pártok vezető képviselői? Miért vetik el itthon még a gondolatát is a közös ünneplésnek?

Valami végzetesen elromlott a családban. Szeretet helyett a gyűlölet uralkodott el. És ahogy az lenni szokott, mindenki csak a saját igazát látja. A vita, a szeretetlenség, a gyűlölet hevében egyre súlyosabbak a sérelmek, egyre reménytelenebb a visszaút, megosztottá válik, de atomjaira is hull a család, megjelenik a félelem, démonizálják a másik oldalon levőket.

Az egyház számára a reformációt jelenti október hava. A reform szóra asszociálunk

1517. október 31-e világtörténelmi eseményre emlékezve, pedig a tétéleit a wittenbergi vártemplom kapujára kiszögező barát maga is forradalmat indított el. Az egyházi megújulást kísérő, kiváltó, illetve a nyomában járó társadalmi változások sok szenvedést, vért is kívántak. Ma már ez is történelem. A keresztény egyházak a megbékélés, az ökumenizmus útját járják, nem közöttük húzódnak a frontvonalak.

'56 kapcsán az akkori egyházi eseményekre is emlékezünk. Az evangélikus egyházban – talán azért is, mert a megelőző hónapokban erőteljes reformhullám indult meg, csúcán Ordass Lajos rehabilitációjának megkezdésével – azonnal sikeres lett a forradalom. A diktatúra püspökei gyorsan lemondtak, átadták a helyüket. Jól tudták, hogy őket nem a gyűlekezetek akarata, nem az ősi törvény tette főpásztorrá.

Bizonyos, hogy ha tovább él a forradalom, ha Nagy Imre kormányával konszolidálódik a helyzet, és megvalósul egyfajta semlegesség – hasonlóan az 1955-ben semlegessé vált Ausztriához –, akkor jelentős lehetett volna az egyházaknak a társadalom megújításában vállalt szerepe, felelőssége. Erősebbek voltak akkor még az egyházak, a társadalom többsége kötődött hozzájuk, a nehéz években is megmaradt a kontinuitás.

Az 1989/90-es rendszerváltozást követően nehezebb volt a regeneráció. De most, tizenhat évvel a többpártrendszer, a jogállami lét kezdete után, amikor a fiatal demokrácia talán eddigi legmélyebb válságát éli meg, nem hallgathatnak az egyházak. Szólniuk kell a gyűlölet ellen. A politikai pártoknál természetes, hogy saját felfogásuk szerint értelmezik a helyzetet. Az már körtizett, hogy civil szervezetek hovatartozásuk szerint foglalnak állást, lényegében valamelyik politikai oldal mellett.

Az egyházak nem sorakozhatnak fel ezek közé. Minden egyháztagnak, lelkésznek, egyházi vezetőnek lehet, sőt kell, hogy legyen szilárd politikai véleménye, de ez természetesen nem egyházi vélemény, és ami fontosabb: nem jelenthet gyűlöletet.

Nem lehet nem észrevenni az erőszaknak a társadalomban való terjedését. Veszélyes, ha a mintaadó elit elveszti a tekintélyét. Ha óvakodunk is közvetlen összefüggést feltételezni a politikai acsarkodás és a nemrégiben megdöbbentő lincselés között, nem tagadható, hogy a hektikus légkör táptalaja az erőszaknak. És körjelző az a gyűlölethullám is, amely magasra szökött a cigánysághoz tartozó vétkesek kapcsán.

Olykor lázalomnak éljük meg ezt az októbert. És kevés a remény. Ezért is örülünk a legkisebb fénynek is. Ilyen élményem volt az '56-tal foglalkozó, magas színvonalú akadémiai tudományos konferencia végén Kosáry Domokosnak, a Magyar Tudományos Akadémia korábbi elnökének, evangélikus atyánkfőnökének a pohárköszöntője. A Rákosi- és a Kádár-rendszerben állását veszített, börtönviselt tudós a humanista magatartás, a megbékélés szükségességén, a nemzet képviseletének a felelősségén kívül a gyűlölet ellen szökött. Az egyházak sem hallgathatnak.

■ FRENKL RÓBERT

1956 az evangélikus

„Klerikális reakció”

Július 28. – augusztus 4.

- Az Egyházak Világtanácsa Központi Bizottsága (EVT KB) Galyatetőn tart konferenciát.
- Az Egyházak Világtanácsa Központi Bizottsága Galyatetőre érkezett küldötteinek egy része az 1955-ben született református nyilatkozat ismeretében tartózkodik Magyarországon. Ebben az időben már Magyarországon is terjed az irat Hitvalló Egyház 1956-ban Magyarországon címmel.
- Augusztus 2-án Ravasz László Galyatetőn átadja memorandumát, és találkozik az EVT KB református vezetőivel.

Július 28. – augusztus 5.

- Az Egyházak Világtanácsa Központi Bizottsága Galyatetőn tanácskozik. A tanácskozás vezetői többször látogatást tesznek Ordass Lajosnál, és tárgyalnak az Állami Egyházügyi Hivatal képviselőivel. Augusztus 4-én születik meg az Ordass Lajos állami és egyházi rehabilitációjáról, valamint a püspökségbe történő visszatéréséig teológiai tanáknak történő foglalkoztatásáról szóló megegyezés.

Augusztus 28–30.

- Nagybaráti találkozó: az ébredési mozgalom tizenegy vezető lelkésze Győrújbaráton tart konferenciát. Észrevételek címmel dokumentumot fogalmaznak meg.

Szeptember 4., 11., 14., 18., 25.

- Lelkészkonferenciák Fótón és Balatonszárszón. A konferenciákon részt vevő lelkészek kemény kritikákat fogalmaznak meg az egyházi vezetéssel szemben. Teológiai, személyi, strukturális változásokat követelnek.

Október 5.

- Ordass Lajos állami rehabilitációja. Ugyanezen a napon a Deák téren rendkívüli presbiteri gyűlés keretében formálisan rehabilitálják dr. Keken Andrást. Kende Györgyöt is rehabilitálják, és visszahelyezik budapest-kelenföldi lelkesi állásába.

Október 8.

- Ordass Lajos egyházi rehabilitációja. Ugyanezen a napon Mihályfi Ernő egyetemes felügyelő felkéri, hogy tartson előadásokat az Evangélikus Teológiai Akadémián.

Október 18.

- Grünvaldsky Károly lemondása az egyetemes főtitkári tisztségről.

Október 21.

- A nyíregyházi képviselő-testületi ülést követően az egyetemes felügye-

Ordass Lajos rádióüzenetének a felvétele

lőhöz intézett levélben „közgyházi érdekből” felvetik Túröczy Zoltán rehabilitációjának a kérdését.

Október 22.

- Az Evangélikus Teológiai Akadémia Ifjúsági Bizottsága teljes ülést tart. A gyűlés témája „az ifjúság problémái a Lelkészevelő Intézetben és egyebütt”. Az ülés eredményét három pontban, illetve tizenkét alponthoz fogalmazzák meg.

A forradalom időszaka

Október 23.

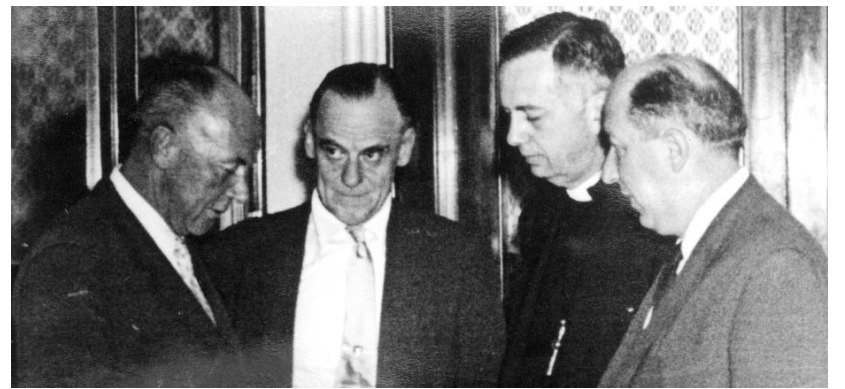
- Vető Lajos püspök és Veres Pál, az Állami Egyházügyi Hivatali osztályvezetője találkozik Győrben az egyházmegegye lelkészeivel, majd külön Túröczy Zoltánnal.

Október 24.

- Ordass Lajosnak ezen a napon kellett volna elkezdeni az előadásait az Evangélikus Teológiai Akadémián, a forradalom kitörése azonban megakadályozza ezt.

Október 25.

- Grósz József kalocsai érsek beszédet mond a rádióban, nyugalomra int, és kifejezi azt a

O. Frederick Noldé, W. A. Visser 't Hooft, Franklin Clark Fry és Carl E. Lund-Quist – a galyatetői konferencia elnöksége

reményét, hogy a katolikusok nem vesznek részt a harcokban.

Október 28.

- Túröczy Zoltán buzdító jellegű nyilatkozata a magyar forradalomról és szabadságharcról. „Isten ajándékának” nevezi a bekövetkező változásokat.
- Kende György első prédikációja Budapest-Kelenföldön.
- Ordass Lajos a harcok miatt nem tudja megtartani Zuglóban az istentiszteletet.

Október 30.

- Dezsény László a püspöki cím megtartása mellett lemond a püspöki tisztségről.
- A teológia tanári kara ugyanezen a napon közös nyilatkozatot ad ki, amelyben a budapesti evangélikus lelkészekkel és a teológia hallgatóival együtt azonosítják magukat a „magyar nép hősiessé szabadságharcával”, kiállnak a szabad választás lehetősége mellett, és ígéretet tesznek arra, hogy segítik a helyzet konszolidálását, és megemlékeznek a harcok áldozatairól. Ez a nyilatkozat megjele-

- Ravasz László református püspököt visszahívják a szolgálatba.

November 1.

- Vető Lajos lemond a püspöki tisztségről, Ordass Lajos átveszi a Déli Evangélikus Egyházkerület és az egyetemes egyház irányítását.
- A Magyar Ügyvédek Forradalmi Bizottságának elnöke, dr. Jármay Zsigmond a szervezet nevében levélben köszönti Ordass Lajost.
- Franklin Clark Fry amerikai evangélikus egyházelnök a következő szövegű táviratot küldi Ordass Lajosnak: „Hallelujá! A szívem Isten iránti örömteli köszönetre fakad azért, hogy püspöki állásodba visszahelyeztek.”

- A Ráday utcában megalakul az Országos Intéző Bizottság – későbbi neve Református Megújulási Mozgalom.

- Berezky Albert református püspök lemond tisztségéről.
- Tildy Zoltán a kormány nevében átadja Mindszentynek az Állami Egyházügyi Hivatal iratai feletti rendelkezési jogot.

November 2.

- Ordass Lajos négy nyelvű – magyar, angol, német, svéd – rádióüzenete.
- Megérkezik az első segélyszállítmány Bécsből Budapestre.

- A teológia tanári kara kari ülésen reményét fejezi ki, hogy a magyar szabadság visszanyerése a teljes vallásszabadságot is jelenteni majd, és ebből fakadóan „az egyháznak teljes szabadság biztosítását arra, hogy Istentől rendelt mindenfajta szolgálatát korlátozás nélkül végezze”. A zárómondatokban arra kéri az egyház minden tagját, hogy könyörögjenek Jézus Krisztus nevében a hazáért, a népért, annak „boldog és békés jövődjéért”. Pálffy Miklós távollétében Súlyom Jenő prodekan vezeti a kari ülést. Ottlyk Ernő tanári, Friedrich Lajos a Lelkészevelő Intézetben betöltött igazgatói állásáról lemond. Friedrich utódja Wiczian Dezső professzor, aki ettől fogva vigyáz a hallgatókra.

November 3.

- Informális megbeszélés a Déli Evangélikus Egyházkerület püspöki hivatalában. Túröczy Zoltán ideiglenes jelleggel átveszi az Északi Egyházkerület irányítását, megújul a Sajtóosztály és az egyházi lapok vezetése. Határozat születik az esperesek újraválasztásáról.
- Mindszenty szövege a Szabad Kossuth Rádióban.

November 4.

- A harcok miatt a Deák téren elmarad az istentisztelet.
- Az Evangélikus Élet című hetilapban dr. Keken András vezércikkben köszönti a bekövetkezett változásokat. Ugyanezen a lapon közlik a budapesti lelkészeknek és a teológia tanári karának a forradalom és szabadságharc mellett történő kiállását, valamint az Evangélikus Teológiai Akadémia ifjúsága által megfogalmazott pontok rövidített változatát. (Az Evangélikus Élet e számot követően csak 1957. március 24-én jelenhet meg újra.)
- Mindszenty József politikai menedékjogot kap az amerikai nagykövetségen.

■ Összeállította: KERTÉSZ BOTOND

Evangelikus egyházban

Dokumentumfilmek az ötvenedik évfordulóra

Az 1956-os forradalom és szabadságharc szűkebb értelemben véve nem egyháztörténelmi esemény, hiszen közvetlenül nem az egyház robbantotta ki, és elbukásáért sem felelős. Mégis nehéz lenne úgy bemutatni a történeteket és teljessé tenni az emlékezést az ötvenedik évfordulón, hogy kihagyjuk Mindszenty József történetét vagy a protestáns egyházvezetők nyilvános megszólalásait, az ország érdekében végzett szolgálatát. A rendszerváltás előtt mindezt elnyelte a hallgatás, vagy a hatalom a lehető legsötétebbre színezte az „ellenforradalom” képét.

A rendszerváltás után ugyan a rehabilitációs folyamatok néhány egyházi életutatót is megismertettek az igényesebb és érdeklődő közvéleménnyel, mégis mintha kevésbé lenne jelen a köztudatban, hogy az egész ország és az egész nemzet 1956-os forradalma és szabadságharca az egyházak keresztény népének is – sokaknak személy szerint is – sorsfordító eseménye volt.

A 2006. október 23-i kerek évfordulóra készült két evangélikus dokumentumfilm – *Fabiny Tamás A forradalom hite című hatrészes sorozata és Tóth-Szöllős András Mindegyiknek volt egy igazsága* című kétrészes összeállítás – az evangélikus-ság, illetve az egyházak ötven évvel ezelőtti forradalmát ismerteti meg ennek a hiánynak a pótlására.

Fabiny Tamás filmjei egyenként mutatják be a három nagy történelmi felekezeten – evangélikus, református és

katolikus – zajló 1956. őszi eseményeket, a november után külhonba vándorolt magyarság új életének kezdeteit, valamint Mindszenty József drámáját. A sorozat első része, a *Lutheránus forradalom* elevezen idézi fel az egyházi változások megértéséhez szükséges legfontosabb eseményeket, plasztikusan mutatja be az egyházban is bekövetkezett sorsforduló jelentőségét.

A visszaemlékezők – egyházunkban jól ismert személyiségek: *Baranyai Kálmán, id. Fabiny Tibor, Kinczler Irén, Zászkaliczky Pál* – személyes, meglevenedő élményei átéltetők teszik az októberi napok hangulatát, és a nagy összefüggések mögött emberi szintet visznek az elbeszélésbe. Újra és újra megszólal az őszinte emberi hang, az ötven év távlatában megfogalmazható erkölcsi üzenet is, amely 1956 maradvány öröksége.

Gazdag dokumentációt sikerült összeválogatni korabeli film- és hangfelvételekből, rádiós hanganyagokból, fényképekből. A jól ismert prédikáció, amely akkor hangzott el, amikor *Ordass Lajos* visszatérhetett igehirdetői szolgálatába, *Nagy Imre* drámái bejelentése a szovjet invázió kezdetén éppúgy bekerült a válogatásba, mint *Kinczler Gyula* nemrégiben nyilvánosságra került, megrázó fotói.

Személyes sorsokon és vallomásokon át mutatja be Fabiny Tamás az egyházak szolgálatát az emigrációba sodródott vagy kényszerült, százezer számban mérhető magyarság életében. A német-

országi és svájci emigrációt bemutató negyedik, valamint az Ausztriában, illetve Nagy-Britanniában új hazát találókat megszólaltató ötödik rész még a hazai evangélikus közvélemény számára is kevésbé ismert eseményeket, körülményeket, életérzéseket közvetít. A meghatározó evangélikus lelkész személyiségek – *Pósfay György, Gémes István, Pátkai Róbert, Szépfalusi István* – mellett megszólalnak családtagok, nyugati karriert befutó magyar protestánsok, katolikus lelkigondozók. Csak sajnálhatjuk, hogy ezeknek a részeknek nincsen folytatásuk más európai országokba, más kontinensekre vándorolt honfitársainkról.

A hazájukat elhagyók új helyzetbe kerültek a kivándorlással: menekülttáborok, az új egzisztencia megteremtésének gondjai... Talán Gémes István megrázó vallomása mond el legtöbbet a külhonba szakadt ember sorsáról: „Én csak sérült emberekkel találkoztam... Én magam is sérült ember vagyok.” A körkép megrázó végszava a kortárs magyar irodalom doyenjével, *Határ Győzővel* készült riportban elhangzó vers: „Állatok közt állat, / üzöbe vett barom, / zuhanok előre, / futó négy lábamon...”

Egészen más feladatra vállalkozott Tóth-Szöllős András kétrészes, összesen másfél órás összeállításában. Dokumentumriportok sorozatával egyházunk közismert szereplői – *Fabiny Tibor és Hafenschér Károly* professzorok, *Hamati Béla* püspök, *Boleratzky Lóránd, Frenkl Róbert,*

Szovjet tanklövődék szakította át az egyik teológusszoba falát

Benczúr László, Böröcz Enikő és Juhász Géza – idézik fel 1956 belső egyházi összefüggéseit, előzményeit és eseményeit egyaránt, különös, tarka lenyomatot adva az ötven évvel ezelőtti egyházi állapotokról.

A film nem helyez minden egyes mozzanatot a forradalom és szabadságharc szélesebb összefüggéseibe, nem értelmez és konfrontál, sokszor a szűkebb, érdeklődő közvélemény számára ismert tényeken sem megy túl – inkább beszélgeti szereplőit, s az ő eltérő véleményükön keresztül érzékelteti, hogy milyen bonyolult kihívás volt az egykori résztvevőknek kiigazodniuk a korabeli változó körülmények között, akárcsak évtizedek múltán megfogalmazniuk személyes viszonyukat az akkor történetekhez. A riportalányok egyénisége, személyes sorsa is feltárul a megszólalásokban – habár a körképet lehetett volna még színesíteni a megkérdezettek körének bővítésével.

Tóth-Szöllős András filmje tehát inkább gyűjtés, állapotfelmérés. Azoknak érthető, akik ismerik az evangélikus egyház történetének belső összefüggéseit, képesek mérlegelni, összevetni az elhangzottakat egymással és a kor dokumentumaival. Pillanatnyi állapotfelmérés, amely azt tükrözi, ahol ma tartunk a múlttal: természetesen nagy szerepet kap *Ordass Lajos* püspök a beszélgetésekben, de a többi „főszereplő” – *Dezsény Lászlóról, Vető Lajosról, Túröczy Zoltánról*, hogy csak a megkerülhetetleneket említsük – nem rajzolódik ki egységes pályakép. Ez a film

egyik legnagyobb erénye: adósságainkkal szembeesít, melyek elrendezése nélkül nem érthetjük meg a múlt összefüggéseit. Ennek a morálisan is feszült, ötven évvel ezelőtti korszaknak a lezáratlanságát, lázas állapotát jól ragadja meg a rendező egyik beszélgetőtársától, *Benczúr Lászlótól* kölcsönzött címválasztása is: *Mindegyiknek volt egy igazsága*.

Az '56-ra való visszaemlékezés során örömmel mondhatjuk, hogy két műhelyben is készült evangélikus egyházunk fél évszázaddal ezelőtti életét felidéző filmes visszatekintés. Habár a két filmkészítő egészen eltérő koncepcióval dolgozott, s ennek következtében valószínűleg eltérő közönséghez is szól, egyházi és történelmi körökben mindkét alkotás érdeklődésre tarthat számot. *Fabiny Tamás* sorozata – a Duna Tv jóvoltából – azzal is nagy szolgálatot tehet, hogy széles körben megismerteti a közelmúlt történetének egyházi oldalát. Mindkét alkotónak köszönettel tartozunk.

■ KORÁNYI ANDRÁS

A „Mindenkinek volt egy igazsága” című (2x45 perces) film megrendelhető a Luther Kiadó Üllői úti könyvkereskedésében. A videokazetta bruttó ára 3500 forint. (Kérésre – a postaköltség felszámításával – postán is igényelhető.) A közeljövőben dr. *Fabiny Tamás* 6x30 perces filmsorozata is megrendelhető lesz kiadónknál. A két darab DVD lemezen forgalmazandó film ára egyelőre nem ismert.

Személyes történelem

▶ **A múlt eseményei mindannyiszor eleven valósággá válnak, amikor megadatik, hogy egy-egy szemtanúval beszéljessünk. Id. Zászkaliczky Pált arról kérdeztük, ő hogyan élte át a forradalom és szabadságharc napjait. A nyugalmazott evangélikus lelkész ekkor harmadéves teológusként az Üllői út 24. szám alatti kollégiumban lakott.**

– 1955 telén költöztünk az Üllői útra Hűvösvölgyből. A diáktothonban csaknem harmincan laktunk. 1956 őszét a várakozás jellemezte, hallottunk a Petőfi Kör és az írószövetség nyilatkozatairól, tudtunk az egyetemistáknak a napilapokban megjelent felhívásairól. Éreztük, hogy előbb-utóbb valaminek történnie kell, a változás – egyházi és társadalmi szinten is – elkerülhetetlen.

Az egyházi közegből akkor „léptünk ki”, amikor október 22-én más egyetem hallgatói azzal kerestek meg bennünket, hogy „ti is magyarok vagytok, ti is egyetemisták vagytok, jöttök-e velünk tüntetni?” Akkor ez – hogy maguk közül valónak, egyetemi polgárnak tartanak – meglepetésszámba ment, hiszen a lelkészek és a teológusok az „osztálybesorolásuk” alapján az „egyéb” kategóriába tartoztak; az állam számára mi nem számítottunk értelmiséginek, éppen ezért örömmel vettük a meghívást.

Másnap átmentünk az orvosi egyetemre, és az orvostanhallgatókkal együtt mi is ott voltunk a felvonuló tömegben. Mire a Parlament elé értünk, elszakadtam a társaimtól. A Kossuth téren hallhattam szavalni *Sinkovits Imrét* és beszélni *Nagy Imrét* is, láttam, amikor a magyar zászlóból kivágják a címet. Mire hazahévítem, addigra a Bródy Sándor utcából, a Magyar Rádió épülete felől már puskalövés hallatszott.

– Nem félt?

– Nem volt mitől félnem, mert tudtam, hogy az életem Isten kezében van.

– *Hogy teltek a napok az Üllői úton?*

– Tudtuk, hogy történelmi időköt élünk, ezért egyikünk sem ment haza. Elátásunkról *Wiczán Dezső* és felesége gondoskodott. Átmentünk a szomszédos klinikára vért adni a sebesülteknek, amikor hívtak; ha kellett, akár a szovjet katonáknak is. A leszerelő magyar honvédek pedig saját ruháinkból adtak. A többiekkel együtt én is kijártam a pályaudvarokra, rakodni a külföldi segélyszervezetek által küldött adományokat, ezekből vittem is a rászorulóknak.

A közeli Ráday utcában lakó református teológusokkal is tartottuk a kapcsolatot, ott voltam a két lelkészjelölt, *Magócsi István* és *Herczeg Lajos* temetésén is, akik az utcán, segítségnyújtás közben kaptak halálos sebet. Egyébként pedig a pincébe húzódtunk vissza; ha hevesek voltak az utcai harcok, nappal is, de éjszaka mindig. Ott tartottunk áhítatot mindennap.

– A kollégium mennyire volt biztonságos?

– A harcoló felek tiszteletben tartották a közelünkben fekvő klinikára kitűzött vöröskeresztes zászlót, így a kollégium épületében, bár közel volt a Kilián laktanya, nem keletkeztek nagyobb károk. Egyszer – talán október 25-én vagy 28-án – azonban kaptunk egy belővést. „Vigyázz, ide lönek!” – hangzott egy teológustársam kiáltása. Rohantunk a folyosóra. Szerencsére senki nem sérült meg, de a ház fala beomlott, a szoba berendezése teljesen tönkrement.

– *Hogyan fogadták a forradalom leverését?*

– Az Északi Egyházkerület püspöki titkára november 3-án a pincében azzal ébresztett bennünket, hogy most hívták Nyíregyházáról azzal a hírrel, hogy ezrével jönnek a szovjet tankok Budapest felé. Nem hittük, nem akartuk elhinni, hogy a szabad és független, demokratikus Magyarország tizenkét csodálatos nap után semmivé lesz...

■ GAZDAG ZSUZSANNA

Belövés az MEE Üllői úti kollégiumának épületén

Ünnep – katarzis nélkül

Miért nem tudjuk (még) október 23-át igazán ünnepelni? A válasz valahol közelmúltunk és jelenünk mélyrétegeiben van. Felszabadult ünneplés helyett szomorkás elgondolkodás a jellemző. Talán a nemzet pszichéje áll ellen önkéntelenül az „Ünnepeljünk együtt!” felszólításnak. Adóemeléssel csomagokat, elfuserált rendszerváltást hatalmi szóval és ravaszkodással rá lehet erőltetni a társadalomra, mely érzelmeket azonban nem.

Mit mondanak erről a nemzet nagy gondolkodói? *Peéry Rezső* pozsonyi származású kiváló író a Rákosi-rendszerről szóló, alig ismert, kitűnő munkájában (*Szemben az emlékekkel*, Ister Kiadó, Budapest, 2001) arról ír, hogy a társadalom önkéntelen ellenállásának fontos eszköze a csend. Amikor nem lehetett szólni és igazat mondani az erőltetett szemináriumok, fejtágítók végén, az előadónak arra a felszólítására, hogy van-e kérdés – sűrű csend volt a válasz. *Márai Sándor* pedig azt vallotta, hogy nem azért kellett elhagynia hazáját, mert nem engedték volna írni, hanem mert nem engedték volna hallgatni.

A társadalom többségében még ott élnek a negyvenévesi diktatúra félelmei, görcsei; azé az időszaké, amikor '56-ról ilyen vagy olyan okból hallgatni kellett. Nem forradalom, hanem „események” voltak a történetek..., melyekről éppen súlyosságuk miatt nem lehet beszélni. Olyan sokáig sulykolták: ellenforradalom volt, olyan vastag réteget rakódtak rá a történetekre a hamis és elhallgatott információknak, hogy nem csoda, ha nem tudnak áttálni az emberek. Fialat kollégán mesélte, hogy a rendszerváltásakor, amikor középiskolába járt, a történelemtanárok állandóan váltották egymást: '56 az egyiknek ellenforradalom volt, a másiknak „események”, a harmadiknak forradalom. Az érettségien pedig mindhárman ott ültek a vizsgabizottságban: mit lehet ilyenkor mondani?

Napjaink eseményei is jelzik, hogy a mélyben még nem oldódtak meg a problémák, nem válaszoltattak meg a kérdések. Negyven év sokkja nem múlik el nyomtalanul. Ha egyáltalán elmúlik. A huszadik század keményen megpróbálta a nemzetet, az embereket. Alig van olyan, aki a családja és a maga sorsán keresztül ne találkozott volna ilyen vagy olyan előjelű diktatúrának az elnyomásával. De még azok sem szabadok, akik valaha az elnyomó gépezethez kötődtek, őket a lelkiismeret tartja fogva. „...mindenki szem a láncban...” – szól a költő örök figyelmeztetése.

Az ünnepet nem lehet erőltetni, a társadalomnak időt és lehetőséget kell hagyni, hogy lelkileg feldolgozza az elmúlt nehéz évtizedeket. Még oly közeliek az évek, mikor nemhogy október 23-át, de még március 15-ét sem ünnepelhettük szorongás, izgalmak nélkül. A kollektív felejtés és felejtettség pedig nem oldja meg, csak elfedi a problémákat. Hiába akarunk „nehéz idők voltak azok” sóhajtással kitérni a nehéz, kínos kérdések elől. Hol álltunk mi, hol álltak családtagjaink, kollégáink, barátaink a nehéz időkben? És vajon ma, az új világban, megteszünk-e mindent '56 és a vele összefüggő negyven év feltárásáért? Vagy bizonyos vonatkozásait még mindig tabuként kezeljük, el- és áthárítással, kódosítással, hallgatással reagálunk rájuk?

Október 23-át ezért nem tudjuk még teljesen felszabadultan ünnepelni. Sokunk számára egyelőre inkább a csendes emlékezés alkalma ez a nap. Igazi ünnephez katarzis kell, amelynek a bekövetkeztét nem lehet sem erőltetni, sem elrendelni. Katarzishoz pedig csak őszinte múltfeltárással, a problémákkal való nyílt szembenézéssel jutunk.

■ CZENTHE MIKLÓS

FOTO: LUKÁCS GÁBI

Francois Villon – Faludy György: Haláltánc-ballada

Ott ült a Császár. Dús hajában hét csillag volt a diadém. Rabszolganepek térdén állva imádták, barna köldökén a Göncöl forgott, vállja balján lámpásnak állt a holdkorong: de a bohóc sírt trónja alján: „Mit sírsz” – rivallt reá –, „bolond, nincs szív, mit kardom át ne járna, enyém a föld!” ... S hogy este lett, egy csontváz tántorgott eléje s elfújta, mint a porszemet. – Kényúrként élünk mindahányan, s az évek szálltak, mint a percek, véred kiontott harmatával irgalmazz nekünk, Jézus Herceg!

Gót ablakában sírt az Orvos: „Uram, nektárod merre nő, amely ír minden kínra s melytől meggyógyul minden szenvedő?” S az ajtó nyílt: keszeg magiszter táncolta végig a szobát, kezében mély ólomkehelyből kínálva színtelen borát: „Igyál, e nedv hús, mint a mámor, s nincs seb, mit hegged nem takar, igyál testvér; e mély pohárból, csupán az első korty janyar.” – Kontárok voltunk mindahányan, s az évek szálltak, mint a percek, véred kiontott harmatával irgalmazz nekünk, Jézus Herceg!

A kútvánánál állt a Gyermekek, szakadt gyolcsingecskeben, s rőt topánban, s nézte lenn a vízben képét, mely játszani hívta őt: ... „Ha jössz: a holdleánytól este a cukrot süvegcsám kapod, s minden pirosló reggelente békákon ugrálunk bakot.” „Jövök már!” – szölt, s a kútvíz nyálas siklót dagasztott zöld hasán, míg a Halál vihogva vitte anyjához a vörös topánt. – Balgán játszottunk mindahányan, s az évek szálltak, mint a percek, véred kiontott harmatával irgalmazz nekünk, Jézus Herceg!

Repedt tükrénél ült a Céda: „Hajjannak árja még veres, miért, hogy már a régi léha seregből senki sem keres? Ölem még izzó csókra éhes, mellem rózsája még kemény...” S az ablakon röhögve lépett be az utolsó völgyény: „Hopp, Sára, hopp, gyerünk a táncra, ma: holt szerelmeid torán hadd üljön nászslakomát a lárvá ágyéköd hervadt bíborán!” – Buján fetrengtünk mindahányan, s az évek szálltak, mint a percek, véred kiontott harmatával irgalmazz nekünk, Jézus Herceg!

A vén Paraszt már tudta s várta alkonytájt kinn az udvaron: „Görnyedt testünknek nincsen ára, s úgy halunk meg, mint a barom. Kaszás testvér! Sovány a földünk! könyörgöm, egyet tégy nekem: ha elviszel, szórd szét trágyának testemet kinn a réteken!” Ő rábólintott s vitte lassan, s úgy szórta, szórta, szórta szét, mint magvető keze a búzát, vagy pipacsot az őszi szél. – A földbe térünk mindahányan, s az évek szállnak, mint a percek, véred kiontott harmatával irgalmazz nekünk, Jézus Herceg!

Éjjel borult a háztetőkre, s kuvikhang szólt a berken át, midőn a Bankár útnak indult, elásni véres aranyát. Az útkereszten vasdoronggal hét ördög várta s a Halál; s mikor kardot rántott, a csontváz fülebe sügta: „Mondd, számár, számár, mit véded még a pénzéd? Meghalsz s a kincset elviszem, s a kincs helyett eláslak téged, akit nem ás ki senki sem.” – Kufárok voltunk mindahányan, s az évek szálltak, mint a percek, véred kiontott harmatával irgalmazz nekünk, Jézus Herceg!

Aranypárnán ült a Dáma, s üvöltve sírt: „ne még, ne még”, de ő már átkaolta drága csípői karcsú, gót ívét, „engedj csak még egy lanya csókot, még egy gyönggyel kivarrt ruhát, engedj csak még egy buja bókot, még egy szerelmes éjszakát” – de ő, rúf foltot festve mellén, mely, mint a ráksebb, egyre nőtt, fehér testét nyakába vette és vitte, vitte, vitte őt. – Tunyán henyltünk mindahányan, s az évek szálltak, mint a percek, véred kiontott harmatával irgalmazz nekünk, Jézus Herceg!

Tüzénél állt az Alkimista, s óráját nézte, mely lejárt. „Isten vagy ördög: egy napot még, amíg megoldom a talányt, a végső, nagy talányt, amerre görebjeimnek ezre vitt, csak egy napot még, mert megfejttem, megfejttem holnap alkonyig.” „Nem fejtet” – szölt a hang –, „nem fejtet” s vállára tette jéghideg kezét, míg felrobbant a lombik: „Aludni még most, mint a többiek.” – A Titkok úztük mindahányan, s az évek szálltak, mint a percek, véred kiontott harmatával irgalmazz nekünk, Jézus Herceg!

Pestis-csengőkkel jött a dögvész, s a reimsi szentegyház előtt húsvét vasárnapiján derékon kapta a hájas Püspököt: „Néked szereztem ezt a nótát, gyerünk, nagyúr! Csengőm csörög – légy pápa, vagy prófeta, rózsás hajnalködökre öltözött, légy szent püspök, vagy rúf eretnek, ki ég a máglya kormain, misézhet sz lenn én fenn nevetlek a dómok csonka tornyain!” – Álszentek voltunk mindahányan, s az évek szálltak, mint a percek, véred kiontott harmatával irgalmazz nekünk, Jézus Herceg!

Sírkövek üzenete

Hitük még holtuk után is beszél – de miről?

▶ Az egyik nagy temetőkertben járva negyed órán belül három különleges sírkő állított meg. Eltöprengtem a rajtuk látható ábra, illetve felirat üzenetén, és feltettem a kérdést: mi melyiket választanánk saját síremlékünknek?

Az első sírkövön csak rajz található. Ha jól láttam, egy kutya feje. A fajtáját nem sikerült megfejtmem. Ugyancsak találgathatjuk azt is, hogy az odalent nyugvó Ilona legkedvesebb társa, netán bálványja lehetett-e ez a jószág. Ez volt számára a legfontosabb az életben? Vagy az elhunyt hite arról beszél, hogy hitt a reinkarnációban, és előző vagy következő életében kutya volt, illetve az szeretne lenni? Ne botránkozzunk meg ezen, hiszen a sírköveken többnyire az emberek legjellemzőbb vonását örökítik meg az utódok. S ami odakerül – bizonyára nem véletlenül –, az bizony üzenetértékű!

E kép önvizsgálatra készített. Ki vagy mi a legfontosabb az életben, ki vagy mi van az első helyen? Ha a mi sírkövünkre is az kerülne rá, üzenetként az utókornak, ami pillanatnyilag a fő helyet tölti be a szívünkben – nem készítené-e ez bennünket az azonnali változtatásra?

A második síremléken viszont csak szöveg olvasható. Nem bibliai idézet, de lehet, hogy nem is idézet, hanem egy emberi élet végső megállapítása: „Az igaz szeretet a halált nem győzi le.” Igen, tőlünk csak ennyi telik: legfeljebb a sírig tartó szeretet. A Szentírás legalábbis egyenrangúnak ítéli meg az emberi szeretetet és a halált, mindkettő egyformán erős: „Bizony, erős a szeretet, mint a halál, le-

győzhetetlen a szenvedély, akár a sír.” (Énekek 8,6) Nagyon kiábrándultak, csalódtak, csak emberekben bízóik lehettek az elhunytak, ha csak eddig a megállapításig jutottak el földi életükben.

Az itt nyugvó Julianna és férje nem találkozott Isten szeretetével, nem ismerte fel vagy talán elutasította azt a mindent – a bűnt, halált, az ördög hatalmát – legyőző isteni szeretetet, amelyet Jézus Krisztusban lehet átélni és személyesen megtapasztalni. Ha nekünk is csak e földi reménységünk van, és nem a miénk az Isten halált, a mi halálunkat is legyőző szeretete, akkor ez a márványtábla talán nekünk tart ébresztőt, éppen e pesszimista, csalódott, kiábrándult üzenete révén. Mi átírhatjuk ezt az üzenetet, például így: úgy szeretett engem Isten, hogy megszületett Fiát adta a keresztre érettem, helyettem és miattam, ahol szeretete legyőzte a halált, így ha én hiszek Jézusban, nem veszek el örökre, hanem örök életem van; s ha meghalok is, élek vele, benne és általa!

Még ma kezdj hozzá képzeletbeli márványtáblád szövegének aktualizálásához!

A harmadik síremléken rajz és szöveg is látható. A márványtáblán, mintegy tükör által homályosan, visszatükröződik a szemközti sírok képe és a táblára néző arcvonásai. Önmagad látod ebben az üzenetben? Nagy örömről az „igazi” Luther-rózsá rajza van a középpontban, úgy, ahogyan reformátorunk címerpecsétjén is látható. Alatta a felirat pedig nem az egyházunkban ma hivatalosan használt közzöntés, hanem ez: „Erős várunk az Úristen!”

Itt nyugvó, minden bizonnyal evangélikus hitestvéreink hite még holtuk után is beszél. A zsolnárokban legalább egy tucat ígéhelyet találunk, amelyek

ezt hirdetik (ezeket részletesen lásd *Evangelikus közzöntés* című írásomban: www.garainyh.hu). András, Anna és hozzátartozóik a legfontosabbat akarták megüzenni az utókornak mindabból, amit ők átélhettek és megtapasztalhattak életük során. Mert lehet élni nem kiábrándultan s nem állatokba vagy emberekbe vetve bizodalunkat, hanem boldog örömmel hirdetni minden temetőjárónak: lehet a te erős várad is az Úristen. S akkor életed olyanra lehet, mint ez az ötszirmú rózsá.

Szívedben hordod a keresztet, nemcsak a nyakadban; szereteted a keresztből táplálkozik; abban hiszel, aki előbb szeretett téged, reménység a teljesség és a vég nélküli élet, a gyűrűbe zárt rózsá képében. S te magad is Isten jó illata vagy, embertársaid gyönyörűségére.

Ha e földi életedben bejutottál az erős várba, a leeresztett felvonóhídon – tudod, Jézus az út is –, akkor Istened, az örök Vagyok lesz a te igazságod és örök életed! Ma még tárt kapukkal vár ez az erős vár! S a vár Ura nemcsak Tamásnak, hanem neked is Urad és Istened szeretne lenni. S nem majdan, egy márványtábla tanúbizonyosága szerint, hanem már most és valóságosan.

Temetői sétánk véget ért. Három sírkövet néztünk meg; mindegyik másról tanított. De a te sírköved üzenetét neked kell itt és most megírnod – ételddel. Jézus keresztyén elég volt ez a négysszavas felirat: „a názáreti Jézus, a zsidók királya”. Lapunk 2006/25. számának 2. oldalán olvashattuk *Füle Lajos Siessetek!* című versét; „sírkőrás” előtt ez ajánlott olvasmány. S a vers üzenetét megfogadva választ tudunk adni az ezen írás címében feltett kérdésre: hitük még holtuk után is beszél – de miről?

■ GARAI ANDRÁS

Amikor az utolsó földi útra kísérik...

Talán nem tévedek, ha azt mondom, hogy sok lelkész annyi istentiszteletet tart a temetőben, a koporsók mellett, mint a templomban. Akkor bizonyosan, ha hetente egyszer temet, és egyszer végez templomi szolgálatot. De nem is ez a lényeges. Fájóbb, hogy sok gyülekezetben még mindig több a temetés, mint a keresztelezés, vagyis több szolgálat van koporsók, urnák mellett, mint keresztelezőmedencék előtt.

Amikor valakit utolsó földi útjára kísérik, a mulandóság ránk telepedő érzése mellett két gondolat fogalmazódik meg bennünk. Az egyik, hogy akit elkísérik, az nyomot hagyott az életünkben, és fáj az elvesztése. Amikor egy költő a halált magvetéshez hasonlítja, reménységgel akarja megajándékozni azokat, akik temetnek. „Barázda éje mélyen eltemet. / De ha életté lesz halálunk, / mi újra egymásra találunk, / ne féljete, testvérbúzaszemek!” (*Túrmezei Erzsébet: Együtt áldjuk a Magvető kezét...*) A veszteség fájdalmát enyhíti, hogy „holnap, friss zöldben, ért kalászbán / együtt áldjuk a Magvető kezét!” Az egymásra találás boldogságánál is nagyobb öröm, hogy együtt dicsérhetjük színről színré az Úr Jézus Krisztust, aki életünkben velünk volt.

A másik gondolat, amely eszünkbe juthat ilyenkor, még személyesebb: az, hogy mi is ide kerülünk, mi is meghalunk. Az 1200 körül keletkezett *Halotti beszédben* a „Látjátuk, feleim, szümtükkel, mik vogymuk” nemcsak őseinket

figyelmeztette, hanem – minden koporsón, urnán keresztül – minket is arra emlékeztet, hogy mik vagyunk, illetve mivé leszünk.

Egy temetési szolgálatra emlékszem – az ecsenyi gyülekezetben zajlott –: egy gyermek ígéretes élete ért véget, és vigasztalva választottam ezt az ígét: „Szerettem, most Isten gyermekei vagyunk, de még nem lett nyilvánvaló, hogy mivé leszünk.” (1Jn 3,2) Az Isten gyermekeinek sokszor nagyon nehézé válhat földi életük az utolsó út előtt, míg azzá lesznek, amiből lettek: porrá... Ez az a személyes érintettség: a halál lehelete, amely minden temetésen megcsap.

Ennek a komolyan vétele egyrészt arra int, hogy foglalkozunk a végső kérdésekkel. *Falu Tamás* írja az *Út vége* című versében: „Mikor az utunk véget ér, / fáradt bennünk a vér, az ér, / már nem érdekel a jelen, / csak az örök, a végtelen. / Lelkünk a múltba menekül, / folyton beljebb, szüntelenül / és egyszer olyan messzire jár, / hogy nem tud visszajönni már.” Ezek a szép költői gondolatok világossá teszik, hogy a saját utolsó útjával foglalkozó ember a jövőben és a múltban él. Úgy foglalkozik az örök élet – ahová vágyódik – tényeivel, hogy elmerül a múltban, és végül nem talál vissza a jelenbe. Nem talál már itt igazi otthonra. Egy évfolyamtársam mondta egyszer, két zsinati ülés között, amikor elég feszült légkör alakult ki: „Úgy

érezem, hogy a mi korosztályunk már nem érzi otthonnak azt, amit az új törvényrel kereteznünk akarnak, amit otthonossá szeretnénk tenni. Ez már nem a mi világunk...” Igaz, hogy az idős ember többet időzik a múltban, és egyre nehezebben talál vissza a jelenbe...

Ebben is segítségre szorulunk. *Karinty Frigyes* írja *Előszó* című versében: „Elmondanám, az út hová vezet, / Segítsetek hát, nyújtsatok kezet. / Emeljete fel, szólni, látni, élni, / Itt lent a porban nem tudok beszélni. (...) Még nem tudom, mit mondok majd, nem én, / De úgy sejtem, örömhírt hoztam én.” Ha így visszatalálunk a jelenbe a múltban megtalált kincsel, azzal az örömhírel, amely költői sejtéseket is túlszárnyal, feltáru az evangéliumban az Isten szeretete, melyben a szenvedés is természet hoz. Ezt fejezi ki *Tóth Árpád Isten oltó-kése* című versében: „Tudom és érzem, hogy szeretsz: / Próbáid áldott oltó-kése bennem / Téged szolgál, mert míg szívembe metsz, / Új szépséget teremni sebez engem.”

Amikor elkísérik az elhunytakat utolsó földi útjukra, és a feltámadás reménységével visszatérünk jelen feladatainkhoz, kérhetjük: „Áldd meg, édes Istened, / Bejöttünk, kimentünk! / Jó s balsorsban légy velünk, / Add meg napi kenyerünket! / Áldj meg csendes végórával, / Mennyben örök boldogsággal!” (ÉÉ 292,3)

■ SZIMON JÁNOS

Slovenská príloha

Stranu zostavil:
ATTILA SPIŠÁK

Reformácia – 31. októbra 2006.

„Lásku chcem a nie obeť, poznanie Boha viac ako zápaly.“ (Oz 6,6)

Milé sestry a bratia v Kristu!

Celé dielo Ježiša Krista stojí pod službou Božieho milosrdenstva. Jeho príchod, celá jeho služba, Jeho obeť na kríži sú dôkazom toho, že Boh sa rozhodol pre nezalúženú, zo strany adresáta ničím nepodmienujúcu lásku voči nám. Boh sa k nám skláňa s láskavým srdcom. Kristovo konanie je však zároveň príkladom toho, že Boh si praje lásku:

„Lásku chcem a nie obeť, poznanie Boha viac ako zápaly.“ (Oz 6,6)

To má byť náš základný postoj k Bohu a ľuďom. Pán Ježiš Kristus si praje naše skláňanie k ľuďom našej doby ako výraz lásky k Nemu. Môžeme to pozrieť v Matúšovom evanjeliu 25,40 nasledovne: „Čokoľvek ste urobili jednému z týchto mojich najmenších bratov, mňa ste urobili.“ Kristus vyjadruje v blahoslavenstve večnú hodnotu milosrdnej lásky. Oslavuje ju a dáva nám ako významný znak nášho kresťanského života. Ponúka ju ako cestu životom v Jeho mene. Ako Jeho cestu k ľuďom súčasnosti, aby Ho spoznali ako svojho Spasiteľa. Posiela nás na cestu za človekom dnešnej doby so srdcom naplneným láskou, aby čím viacerí spoznali Jeho záujem o človeka. Boh si praje, aby svet spoznal, že bez lásky nemôžeme žiť. Zároveň si praje, aby aj ľudia našej doby žili vierou v Jeho lásku a slúžili svetu vedení týmto zá-

kladným Božím programom pre svet od Kristovej smrti a vzkriesenia.

A nakoniec zostáva najdôležitejšia otázka: Ako budeme chápať túto lásku, túto spoločnú cestu? Je tá láska pre nás hlavným cieľom? Áno, mala by byť hlavným cieľom a znakom, cirkvou Ježiša Krista! Buďme, drahé sestry a drahí bratia, takouto cirkvou! Buďme naďalej a naplno cirkvou lásky Ježiša Krista! K tomu vás V jeho mene vyzývám čo najnaliehavejšie a najúprimnejšie. Buďme naďalej a naplno cirkvou Ježiša Krista, ktorá je tak dokonale poprepájaná medzi jednotlivými časťami tela, že keď sa teší jeden úd, teší sa celé telo, a keď sa trápí jedna časť, trpí celé telo, a preto si prichádzajú efektívne na pomoc. Buďme naďalej a naplno cirkvou Ježiša Krista. Urobme toto spoločenstvo, zvolené našou cirkvou, nástrojom budovania jednoty.

Ako sa dá to urobiť, aby sme ostali cirkvou, teda Božím dielom, nie pomínutelným dielom človeka? Čo nám k tomu ponúka ako účinný nástroj sám Pán cirkvi skrze svoje stále živé Slovo?

Jedine písmo! Sola Skriptúra! Jedine Kristus! Solus Christus!

Prvá záruka, že to tak bude: v Kristovi budeme mať naďalej živý základný kameň svojho spoločenstva. Pristupujeme k Nemu, živému kameňu, ľuďmi zavrnutému, ale Bohom vyvolenému a vzác-

nemu. V Kristovi nachádzajme živý základ pre svoje spoločenstvo. Bez Krista sa to nedá! On je Hlavou svojej cirkvi. Ak to vieme, znamená to, že budeme túžiť v každej situácii v Neho prijať impulzy pre naše aktivity a rozhodnutia. V modlitbách, v túžbe byť podriadení Jeho Duchu a v spoločenstve okolo Jeho Slova a sviatostí. Žiadne naše rozhodnutie nie je dobré bez Neho. Žiadne naše rozhodnutie, ktoré nie je v súlade s jeho príchodom do sveta s cieľom zabrániť pre život večný čím viacerých, nie je správne. Ak by sme sa rozhodli konať proti tomuto Jeho základnému zámeru, vtedy by sa nám stal nie základom, ale kameňom úrazu a skalou pohoršenia.

Ak vieme, že On je živým základným kameňom cirkvi Kristovej, nevieme zabudnúť ani na Jeho túžbu po jednote a láske kresťanov v každej dobe. Volá nás to k hľadaniu viditeľnej jednoty medzi sebou, k hľadaniu spravodlivosti a lásky. Ale zároveň k hľadaniu znakov viditeľnej jednoty s kresťanmi iných cirkví, ktoré sú súčasťou Jeho živého tela.

Prvá záruka toho, že ostaneme cirkvou a budeme žiť ako cirkev, je teda v tom, že v Kristovi budeme mať v každej dobe a v každej situácii svoj živý základný kameň.

Druhý znak toho, že sme na dobrej ceste je, že sa budeme ako živé kamene budovať na duchovný

dom. Tento duchovný dom budovaný z nás, ktorí Mu patríme, bude slúžiť ako ochranná hradba proti zlu a hriechu. Táto hradba je ten Hrad prepevný, ktorého vždy spomínáme, keď sa pokloníme jeden druhému.

Volajme preto do hradieb Siona ľud našej doby, volajme ho k živému kameňu Ježišovi Kristovi. Ukazujme každému, kto prijme Pánovo pozvanie, miesto v tejto stavbe, a dovoľme Pánovi cirkvi predstaviť Jeho slávu skrze nás i v našom svete. Nezapodme pritom, že sme si vyvolení ľud. Ľuďom, ktorý svorne kráča spolu a stáva sa nástrojom ďalšieho budovania cirkvi Kristovej a jej časti – našej drahej evanjelickej cirkvi. Amen

Modlíme sa: Drahý Pane náš! Ty Pane cirkvi, dakujeme Ti z hĺbky srdca za Tvoju starostlivosť o svoju cirkev na tejto zemi. Poznávame Tvoju lásku k nám a prosíme Ťa pokorne, vzbudzuj a utvrdzuj aj v našich srdciach lásku, ktorá nech sa dokazuje vernosťou a aby sme ako zodpovední pracovníci a strážcovia Tvojich veľkých darov v našej cirkvi aj my prispeli k tomu, aby naša cirkev ako Tvoja služobnica konala zverenú jej úlohu a prichádzala k Tebe a zblížovala ľudí v láske. Pritom nedopusť, aby sme si zúfali, ale pevne sa spoliehajú na Tvoju pomoc kráčali do budúcnosti v pokore, ale v plnom spoliehaní sa na tvoju pomoc. Amen.

Verím

že Boh zo všetkého, aj z toho najhoršieho, môže a chce dať vzniknúť dobru. Preto potrebujeme ľudí, ktorí všetkým majú poslužiť pre dobro.

Verím, že boh nám v každej núdzi chce dať toľko síl ku vzdoru, koľko potrebujeme. Nedáva ju vopred, ale aby sme sa nie na seba, ale jedine na Neho spoliehali. V takejto viere by sa musel každý strach pred budúcnosťou prekonať.

Verím, že aj naše chyby a omyly nie sú máme, a že Bohu nie je ťažšie, aby s nimi skoncoval než s našimi zdanlivými dobrými skutkami.

Verím, že Boh nie je nijaký bezčasový fakt, ale na pravé modlitby a zodpovedné činy čaká a odpovedá.

DIETRICH BONHOEFFER

MOJA REFORMÁCIA

Reformácia 2006, – alebo čo pre mňa osobne znamená Lutherova reformácia?

Myslím si, že to je veľmi zaujímavá, a vážna otázka, lebo ide o vzťah medzi Kristom a mnou. Čiže, ja to tak chápem, že moja reformácia musí hovoriť o tých

napraviť môj život. Aké budú moje povinnosti vyplývajúce z toho, na čo môžem byť pyšný, kam musím, alebo môžem smerovať?

najzávažnejších koreňoch. Heslom reformácie je „Naspäť ku koreňom. Ad Fontes“. Pre mňa to znamená, že každý deň by bolo treba pozrieť sa, hľadať, kontrolovať, že kde, ktoré a aké sú moje korene, a k tomu revidovať, prispôbiť sa a

Po prvé beriem na zreteľ, že som kresťan. Lebo som pokrstný, ako aj Luther povedal. Musím sa správať ako kresťan. To je tak jednoduché. Ale potom nasleduje aj pokračovanie, a na to zvykneme zabudnúť. Predstavme si na-

sledujúcu ideu, o čom som veľakrát snival aj pred tým: aj pre mňa, – a myslím si, že aj pre nás – by bolo dobre, keby som mohol nosiť nejaký jednoduchý znak, – napríklad kríž na čele – aby každý, kto vidí už vedel o mne, a preto by sa ažda aj ľudia tak správali ku mne. Vtedy by bolo ľahšie žiť kresťanským životom. A najhlavnejšie, najdôležitejšie by bolo, žeby som dokázal tak sa správať, ukázať každému, čo ma charakterizuje, kresťanstvo. Ale ako poznáme realitu, vieme, že to nie je tak. Veľakrát sme, a aj ja som nervózny, netrpezlivý, mnohokrát netolerantný. Tak teda podľa sveta nemôžem hovoriť, že som jednoducho kresťanom. Som človek, ktorý každý deň bojuje za to, aby mohol byť kresťanom, dobrým prívržencom Krista. Tak teda mojou povinnosťou by bolo žiť tak, aby som nikoho nepohoršoval ako kresťan, ba čo viac, aby som mohol ukázať dobrý príklad ľuďom.

Po druhé, čo ma charakterizuje, že do-

kial' pochádzam, z akej rodiny. Ja pochádzam z jednoduchej slovenskej rodiny. Naši predkovia obrábali zem, pestovali rastliny, a chovali dobytok. Boli pokorní ľudia pred Pánom Bohom, často, alebo pravidelne sa modlievali, spievali nábožné piesne, nielen v kostole, ale aj doma v rodine. Vtedy ešte nebola televízia, čo dnes roztrieska rodinu, ale žili pokojným rodinným životom. Zodpovednosť jeden za druhého cítili oveľa viac, ako to dnes my chápeme. A prirodzene sa zhovárali, spievali, modlili sa po slovensky. Toto dedičstvo nás zaväzuje k tomu, aby sme sa aj my doma pokúsili podobný život žiť. Snažíme sa, nepozeralme každý večer telku, bavíme sa inak. Čítame rozprávky, spievame aj po slovensky, kreslíme. Tak vidím, že odkaz bol dobrý, potrebná je k tomu vytrvalosť, aby sme žili nie konzumným, ale lepším životom. Toto je moja reformácia.

■ ASZ

Správy o nás

Výmena stráže v ECAV na Slovensku

Od jeseni už aj úradne majú nových biskupov na Slovensku. Na východe zostal hlavným pastierom Igor Mišina, ktorý aj doteraz bol biskupom. V západnom distrikte volili nového služobníka: Miloša Klátika. Spomedzi bývalých biskupov jeden išiel na dôchodok, on je Ivan Osuský. Bývalý generálny biskup ThDr Július Filo bude profesorom na praktickej katedre, na EBF Uk v Bratislave. Pre všetkých želáme veľa Božie požehnanie, aj na oddychoví čas, a aj na ďalšiu službu!

Literatúra na objednanie

• Ivan Halász: Cirkev, národ, štát „Životná púť Daniela Bacháta, evanjelického duchovného a zároveň na svoju dobu plodného slovenského spisovateľa, je bohatá na nečakané, hoci nie nelogické zvrhky. Veď taká bola i samotná doba a krajina, v ktorej žil. Uhorsko v druhej polovici 19. storočia bolo krajinou, prechádzajúcou hlbokými zmenami v spo-

čenskej, hospodárskej, národnostnej a kultúrnej štruktúre. Zmeny radikálne ovplyvňovali život a mnenie súžasníkov. Toto prechodné obdobie ponúkalo jedným závažné kariéry, druhým hlboké pády. Od každého však vyžadovalo značnú dávku a prispôsobivosti.“

• Anna Kováčová: Život a kultúra Slovákov v budapešti v období dualizmu (1867–1918) „V hlavnom meste, ktoré sa kapitalizovalo, modernizovalo a preto aj maďarčovalo, niekoľko desiatícová slovenská komunita sa zväčša asimilovala. Stratila svoje etnické vlastnosti, ako aj z vidieka prúdiace maďarské etnikum. Ibaže Slováci celkom stratili svoj jazyk, z maďarčiny zmizli len nárečové prvky.“

Slovenská služba

• keď niekto v Maďarsku hľadá slovenského farára, tak sa kľudne môže obrátiť na Slovenskú evanjelickú farársku službu, s pomocou Pána Boha Vás vyhľadáme
• naše adresy: Slovenská evanjelická farárska služba, 1082 Budapešť, ulica Rákócziho 57/a. E-mail: slovenska.sluzba@lutheran.hu, tel : 06-1-210-72-67

Liebe LeserInnen!

In der Reformationsausgabe von Evangelikus Élet stellen sich zwei Partnergemeinden, eine aus Österreich (Stainach-Irdning) und eine aus Ungarn (Budapest-Rákoskeresztúr) Ihnen, anlässlich des Jubiläums ihres Bestehens vor.

Mit der Hilfe von ISTVÁN LÉRÁNT zusammengestellt von ZSUZSANNA GAZDAG

Deutsche Anlage

Evangelische Kirche Neuhaus – Trautenfels

Zurück zu den Wurzeln

Alle Jahre wieder feiern wir ein Fest zum Gedenken an den Thesenanschlag Martin Luthers zu Wittenberg vom 31. Oktober 1517. Die Reformation bedeutet Rückbesinnung – zurück zu den Wurzeln. Jeder Mensch hat den tiefen Wunsch, seine Wurzeln zu erkennen. Woher komme ich, was ist der Sinn meines Lebens und wohin gehe ich? Kennen wir unsere Wurzeln? Oder feiern wir ein Fest um des Festes willen?

Ist eine Reformation im eigenen Herzen dringend notwendig? Ein zurück zu den Wurzeln? Ich glaube ja. Jeder

zen ist. Frieden für alle Menschen in Christus.

Heute will uns das Fest der Reformation sagen: Bekennt euch zum auferstandenen Herrn Jesus Christus, zum menschengewordenen Sohn des lebendigen Gottes, der sich aufmacht, Sünder selig zu machen, Verlorenes zu suchen und Krankes zu heilen.

Reformation bedeutet nach Umkehr und Buße Erneuerung und Sendung. Geben wir diesen Glauben und dieses Bekenntnis froh weiter. Unsere Botschaft ist die beste der Welt. Die Liebe Gottes

Mensch ist dazu eingeladen. Mich, als Österreicher, verbindet sehr viel mit meinen ungarischen Glaubensbrüdern und Glaubensschwwestern. Die Geschichte der Lutheraner in meiner Heimat ist eine ganz gemeinsame Geschichte mit der Rákoskeresztúrer Gemeinde in Budapest und natürlich darüber hinaus.

Das sind tiefe Wurzeln, die über Jahrhunderte gewachsen sind. Diese Wurzeln wurden neu entdeckt, durch Gottes große Gnade. Das Zeugnis der Menschen – die sich damals aufmachten und den weiten Weg zogen, vom Ennstal, der ursprünglichen Heimat, in die neue Heimat – soll uns heute sagen: Bleibt fest im Glauben, seit mutig, seit hoffnungsfroh und vertrauensvoll. Jesus Christus, der Herr der Kirche, geht voran auch durch manche dunkle Stunde, durch Tage, wo die Tränen und das Leid einen zu ertränken versucht und er führt uns ans Licht des neuen Morgens, dort, wo es kein Leid und Geschrei mehr geben wird. Dort wo mehr als Frieden im Her-

ändert uns, wenn wir davon ergriffen sind, und in weiterer Folge auch die Welt. Lasst uns unsere Hände betend falten und Gott dem Herrn alle Ehre und allen Lob geben und bittend und kniend darum beten, dass wir uns als lutherische Christen auf unsere starken Wurzeln besinnen.

Wir brauchen uns nicht ständig nach Neuem auszustrecken. Wir haben eine Antwort auf unsere Fragen; die Antwort liegt in Wort und Bekenntnis. Unsere Antwort liegt in der Quelle, die unsere Wurzeln speisen möchte, und diese Quelle ist das lebendige Wort, das Mensch wurde in Jesus. Im Gebet und im Sakrament des Heiligen Abendmahls begegnen wir Christus unmittelbar und wunderbar. Verbunden mit dem Wort Gottes entdecken wir und erkennen wir unsere Wurzeln. Wenn wir uns darauf einlassen, dann passiert Reformation im Herzen, Reformation in unserer lutherischen Kirche und überall dort, wo wir sind.

■ PETER KERSCHBAUMER

Schon einige wenige Jahre nach dem Auftreten Martin Luthers fand das evangelische Bekenntnis in der Steiermark zahlreiche Anhänger, aber das Herrscherhaus blieb weiterhin katholisch.

Trotz seines 1578 abgegebenen Versprechens, niemandem um seines Glaubens willen nur ein Haar zu krümmen, hat bereits Erzherzog Karl mit der Verfolgung und Unterdrückung begonnen. Sein Sohn Ferdinand, der spätere Kaiser, galt als fanatischer Katholik.

Nachdem er über geraume Zeit die Rechte und Privilegien der Protestanten immer mehr beschnitten hatte, führte er schließlich die Gegenreformation mit eiserner Hand endgültig durch. Besonders im Ennstal wurde sie erbittert abgelehnt, wo sich eines der Zentren des evangelischen Glaubens im Gebiet der Pfarre Pürgg befand. In dieser Pfarre war die überwiegende Mehrheit der Bevölkerung evangelisch. Ihr geistlicher Mittelpunkt war die unweit des Schlosses Neuhaus (heute Trautenfels) gelegene evangelische Kirche.

Nach dem gegenwärtigen Stand der Forschung ist das Gotteshaus von Neuhaus nach 1574 und noch vor 1578 möglicherweise von Hans Friedrich Hoffmann, Freiherrn von Grünbüchel und Strechau, dem „König des Ennstales“, errichtet worden. Die große Zahl der Gläubigen, die zur Kirche von Neuhaus gehörte, machte alsbald die Bestellung eines Diakons nötig. Es war dies zunächst Christoph Schwarz, der sich 1580 Christophorus Niger und wenig später Christophorus Suartzius, ecclesiae Neohusianae ad Anasum minister nannte.

Für das endgültige Schicksal der Kirche von Neuhaus war das Zusammen-treten der Religionsreformationskommission für die Obersteiermark in Leoben am 14. Oktober bestimmend. Sie traf am 12. November 1599 ein. Allorts

wurde die Bevölkerung zusammengetrieben und zur katholischen Messe und Kommunion gezwungen. Die Anführer der Protestanten wurden enteignet, die Prediger verjagt, alle Schriften verbrannt und schlussendlich die Kirchen sowie Bethäuser zerstört.

ihre Nachfahren weiter. Viele von denen sind allerdings ausgewandert oder zur Emigration gezwungen worden.

Im 1752 wurden auf Befehl Maria Theresias und nach einem langen Schriftverkehr die ersten Deportationen nach Siebenbürgen und Ungarn durchgeführt.

Kirchturm von Pürgg

So geschah es auch in Neuhaus. Nach der Zerstörung der Kirche und der Flucht der Geistlichen, waren die zahlreichen Evangelischen der Gegend um Pürgg ohne einen Platz für ihren Gottesdienst und ohne Führung zurückgeblieben. Trotzdem waren viele insgeheim ihrem Bekenntnis treu, und gaben es an

Die betroffenen Familien wurden gezwungen, ihre unmündigen Kinder zurückzulassen. Weitere kleinere Gruppen und Einzelpersonen mussten ihnen 1753 und 1754 nachfolgen.

► Nach dem Buch Evangelische Kirche Neuhaus-Trautenfels 1575–1599 von Diether Kramer

Händedruck 253 Jahre später

► Im Jahre 1752 verließ die erste Gruppe der Auswanderer das schöne steirische Vaterland um eine neue Siedlung in Ungarn in Rákoskeresztúr zu gründen. 253 Jahre sollten vergehen um einen Kontakt mit der Muttergemeinde herzustellen. Alles hat mit einer E-mail begonnen...

Am 1. August 1752 mußten sich die Glaubensverfolgten traurigen Herzens von der schönen steirischen Heimat Tauplitz losreißen. Den zwei Stunden langen Weg bis nach Stainach legten sie mit Hab und Gut, auch mit ihren Kindern zu Fuß zurück. In Stainach erwartete sie der Kreishaupt-

mann und ohne den königlichen Befehl ihnen vorgelesen zu haben, wonach es ihnen erlaubt wurde, ihre Kinder mitzunehmen, wurde es den Leuten untersagt. Darauf spielte sich eine herzerreißende Szene ab. Die Frauen fielen dem Kreishauptmann zu den Füßen und baten ihn inständig mit Berufung auf den königlichen Befehl, doch erlauben zu wollen, die Kinder mitnehmen zu können. Aber auf all ihr Bitten und Flehen erhielten sie nur die Antwort: „Nicht genug, dass ihr auf Robotten geht, sondern auch eure Kinder ins Unglück mitreißen wollt?“ Daraufhin rissen die dort postierten Soldaten die Kinder von ihren Eltern weg.

Der Transport zog am 2. August nach Norden und mit Schiffen die Donau hinunter über Wien bis Ofen. Von da ging es

auf das Gut der Herrschaft Podmaniczky nach Rákoskeresztúr.

Im 2005 schrieb Kurator István Léránt eine E-mail an die Evangelisch Lutherische Gemeinde Staichnach-Irdning und schon am nächsten Tag war die Antwort da: „Groß ist unser Gott“ – schrieb Peter Kerschbaumer, Diakon der Gemeinde. Das Schicksal der Protestanten war uns bekannt, aber wir wussten nicht genau, wo sie eine neue Heimat bekommen hatten.

Am 13. Februar 2005 predigte Peter Kerschbaumer in der Rákoskeresztúrer Kirche, wo die größte Gemeinde der ungarischen Hauptstadt der Verschleppung der Nachkommen derer, die einst aus dem Vaterland vertrieben wurden, in sowjetische Konzentrationslager gedachte. Kurator Wolfgang Carlsson und seine Familie überbrachte den Gruß der Stainacher-Irdninger Gemeinde in Budapest-Rákoskeresztúr zu Pfingsten 2006.

Kurator Léránt und seine Frau, Pfarrer Ákos Eszlényi waren Teilnehmer des Ennstaler Kirchenfestes im Juli 2006. Sie waren die Gäste der steirischen Gemeinde, der Lieberknecht Pfarrfamilie – Erhard und Esther – und auch der Ennstaler Lutheraner.

Im Jahre 2006 feierte die Stainach-Irdninger Gemeinde ihr 50 jähriges Jubiläum, und im selben Jahr im November feiert man in Rákoskeresztúr den 200. Geburtstag der Gründung einer selbstständigen Gemeinde. Es wurde ein großes Geschenk für beide Gemeinden: Hand in Hand im Namen Christi.

■ ISTVÁN LÉRÁNT

Rathaus – Tauplitz

FOTOS: ISTVÁN LÉRÁNT